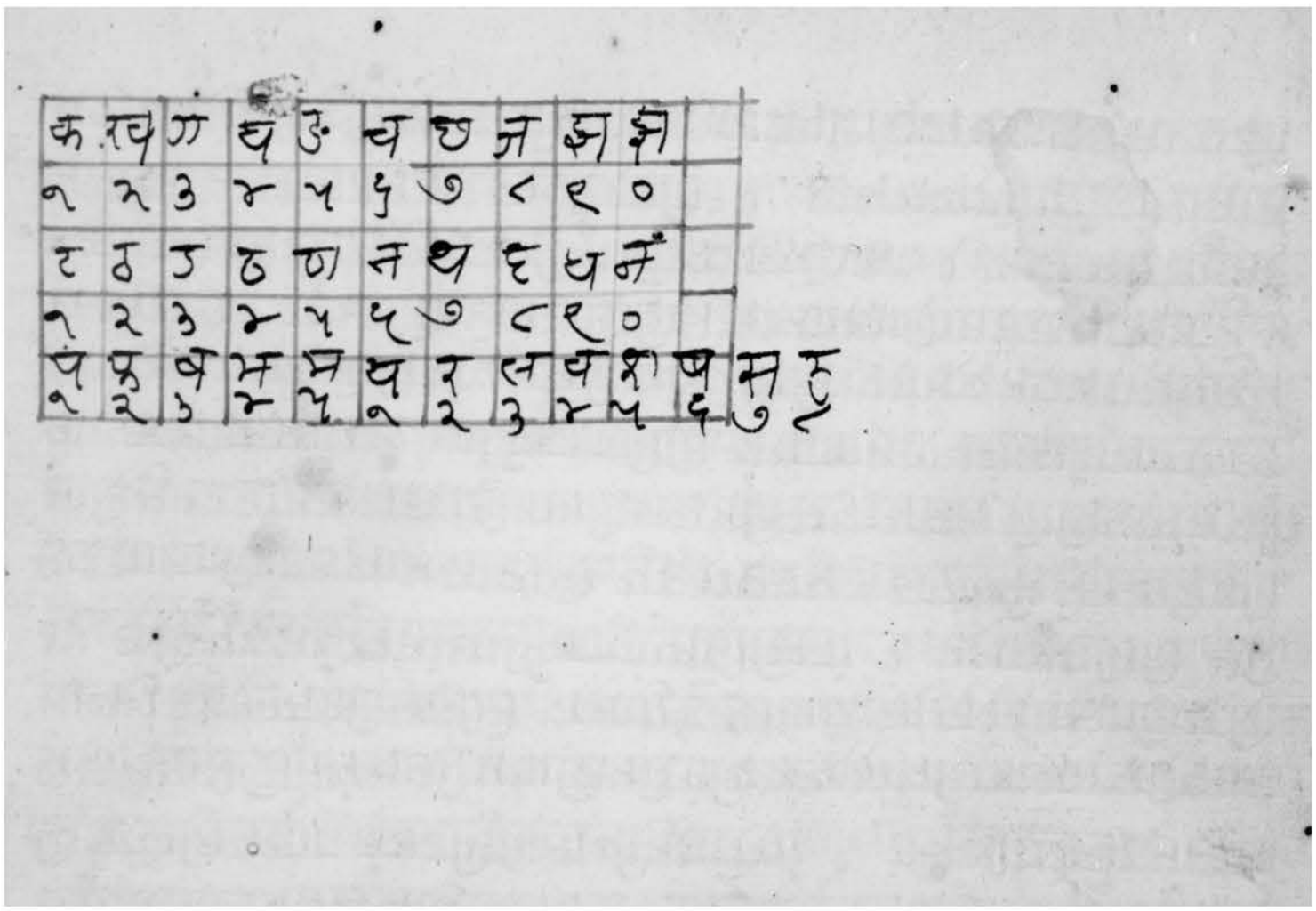

श्रीगणेशायनमः॥श्रीगुरवेनमः॥अभिवंद्यरामचंद्रंगुरुंतदुक्तंस्वरग्रंथं
विवृणोतियथाप्रज्ञंतदभिहितार्थानुसारेण १ तत्रश्रीरामचंद्रनामाग्रं
थकृत्प्रारीप्सितग्रंथपरिसमाप्तिपरिपंथिप्रत्यूहव्यूहनिष्टाचारपरिपाल
नायगुरुप्रणामंप्रतिजानीते नत्वागुरूनसमालोच्यस्वरशास्त्राणिभूरि
शः वक्ष्येयुक्तयोपायंधार्मिकाणांमहीप्सितं १ नत्वागुरूनिति भूरि
स्वरशास्त्राणिरूढ्यामलादीनि युक्तशब्दउपलक्षणार्थः तेनवाष्टिप्रति
वाष्टिसुभरद्यूतकुम्मद्वादीनामपिजयप्रतिरूपायप्रवृत्तोपिपायनृपति
पादकत्वमस्यग्रंथस्य धार्मिकाणामिति ग्रंथाप्रामाण्यशोकानिवारणाय
यतःसूपायप्रवृत्तोपिपायनृपतिःपरिपंथिभिःपराभूयतएवरावणदुर्यो
धनवत् २ बहुधाभिदधेसदाशिवोत्रस्वरशास्त्राणितदेकवाक्यतांतु भ
गवानयमेववेदसम्यग्गुरुमार्गानुगतोपरस्तुश्लोकः २ नानामतबहुतर
ग्रंथविरोधंगुरुमतमनुसरन्परिहरति २ अथग्रंथस्योपादेयनामाह
वक्ष्याम्यहंयुष्टिहकिंचनसर्वसारमेतावदेवपरिचिंत्यनृपःप्रवृत्तः एको

एकोपिकोटिभरजोत्पतंगदीपत्वंसुदातुभवतुस्फुरकोतुकेन ३
अथएतद्ग्रंथप्रतिपाद्यस्यसर्वस्वरशास्त्रसारस्यातिगोप्यत्वमाह नैतद्देयं
दुर्विनीतायनास्तानंगुरुसंतद्भिसम्यंकफलैर्यो अस्थानेहिस्थाप्यमानेव
वाचांदेवीकोपान्निरूढ्नोचिराय ४ अथप्रचयगमनयसाधुप्रदेय
माह विनयावनतायदीयमानाप्रभवेत्कल्पलतेवसत्फलाय उपकृत्य
नुचिंतकानिशास्त्राण्युपकारस्यपदंहिसाधुरेव ५ अथसंप्रतिप्रकृतमा
ह शंभोगंगागतिस्तेरुरुधितदधःसर्गषंडान्विनाच काद्यास्त्राजीघ
नेऽमपिसुभरयोनामवर्णेश्लेसंख्ये खासेशेषेष्वशेषेविजयपरिभ
वोदासिशेषेनवस्तेमासालीकारिजेताक्रमतरुमतोप्याम्रइत्युक्तमा
द्यैः ६ शंभोति रूढ्यंपरिभाषांकथरुणेकरपयवर्गैःपिंडात्यैरकारनज्ञि
खमितिस्वरुतचिंतामणिग्रंथादेवादनाजाघवायुर्दुर्बोधतायैच तत्रशं
भोगंगेसादिवर्णद्योतितान्येचाद्यंकानेकादनाजीघुर्ऊर्ध्वायःस्यासुविज्ञे
यतेषामंकानामधः अचःस्वरान् अआइईउऊऋॠऌॡएऐओऔअंअःतान्

कादिओंकाद्यादिभोंकापद्यापूंचपद्यकिर्तिनागयादियोहौ
यवभिःशाम्नेर्गणेरुचिस्मरोगुरु

समरसार लिखेत् कथमित्यपेक्षायांसर्गविंदान्विनेति सर्गोविसर्गोस्वरं अः इति
२ रुरूषरल्हइतिषठास्तरैश्चविनेतिसंबंधः अत्राऽयरुणेनयद्यपिअच्
प्रत्याहारगताअइउइत्यादिक्रमेणवर्णालेभ्यंते तथापिसर्गविंदान्विते
सुक्तेलिंगात्वर्गसमाम्नायस्थाः स्वराअचूशष्टेनविवक्षिताइष्टव्याः
एषांस्वराणामधः कादीन्वर्णान्ऊ कारजकाररहितत्वेनैतच्चिह्नं
स्थानतिस्रश्चालीषुनङ्क्षिखेत् अंत्यकोष्ठद्वयंतुलेख्यवर्णाभावाद्
न्यमेवस्थान् एवमिदंजयपराजयचक्रंसुबोधायलिख्यते यथातत्प्र
योजनमाह सुभटयोरिति सुभटाचन्योन्यप्रहारिणोवीरौ अत्रापिसु

ॐ५	मे५	गं३	गा३	गा३	नि९	स्त९	८	ह८	ट८	धि९
अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ए	ऐ	ओ	औ	अं
क	ख	ग	घ	च	छ	ज	झ	ट	ठ	ड
ठ	ण	त	थ	द	ध	न	प	फ	ब	भ
म	य	र	ल	व	श	ष	स	ह	०	०

भटयरुणमुपलक्षणाय यतोवाष्टिप्रतिवाष्टिनामपिजयपराजयज्ञानमितः अतोयपोर्द्वयोर्जयपराजयौजिज्ञासितौतयोर्नाम स्वरव्यंजनानां मिये गंमेगंगेत्यादिनपरिस्था।

२

अंकास्तान्स्वरोव्यंजनंचाक्षिपति यथारामरावणयोर्जयपराजयवी
क्षायांरामस्याश्चत्वारोअंकाः गं३मे५पगं३मे५पगं३मे५पएवंसर्वांकमेलनेसं
ख्या १८ रावणनाम्नितु गं३मे५पग३मे५पगं३मे५पएतदंकमेलनेसंख्या
२६ एतेसंख्येपृथक्पृथक्रवकारद्योतनङ्केनास्यन्नामसंख्यास
मोषात्स्वजयः यस्यतुनिःशेषात्स्वपराजयः अत्रयद्यपिद्वेसंख्येनिः
शेषेतेनरामरावणयोःसाम्यमायाति तथापिवक्ष्यमाणचक्रांतरेण
मस्यैवजयः प्रागुक्तसंख्ययोरेवप्रकारांतरेणजयपराजयज्ञानमा
ह द्वाभ्यइति प्राग्वद्द्वयोर्जयपराजयज्ञानमिष्टंतन्नामाक्षरसंख्ये
प्राग्वदानीयाष्टभिः ८ नजेत् शेषेचेन्नवस्तइत्याद्यंकक्रमेणसंभव
तस्तदाऽग्निमांकतुल्यशिष्टनामसंख्योज्ञेतेनिस्तेयं अंकास्तूनादिद्वो
दिताः ०।४।६।५।७।३।९।१ एषंकेषुक्रमस्थेषुयन्नामवर्णसंख्याष्ट
शेषेऽग्निमस्तस्यजयः यस्यपूर्वस्तस्यपराजयः यथारामरावणना

मसंख्ये१८।१६ अष्टभक्तेशेषौ २।२ अत्रापिसाम्यमेव अंकास्कतारिभजना
धभगानकाः स्वरोपेरतोक्षरामितीरहितेविधाय तस्मात्पुनरुक्तिशेष
बहुत्वतःस्याज्जेतासरावबलपःसुधियाविधेयः ७ अंकेति अपरंजय
पराजयचक्रमिदं तुजारीत्याद्येकादशांकास्तिर्यक्कोष्ठेषेकादशसु
विलिख्यतदधः अकठभ आखण्डयइत्यादिक्रमेणःजेख्याःतद्नु
नामद्याक्षरसंख्येतुजारीत्याद्येकानुसारादानेयेउभयत्रद्वादशाद्वा
दशसंख्यावियुक्तेकार्येपुनःस्यात्तद्येप्यष्टभिर्भाज्येयत्संख्यशेषाधि
कःसरावसुधियाराज्ञाजेताबलपःसेनापतिःकर्त्तव्यः तदाकृति।
स्कारमरावणसंख्येप्राग्वन्नाधिकेयथाराम १७रावण २८एतेसंख्या
द्वादशोने ५।१६एतेअष्टकृतेशेषौ ५।० अत्रश्रीरामचंद्रोजेता अथा
परंजयपराजयचक्रमाह वर्गाष्टकोकादक्षतिघासकाजारितद्यू
तौ नाम्नोः समाजितायांस्याद्विजयोधिकशेषके ८ अकचटतप

नु९	सा७	रि२	म४	ज८	ता१	ध९	म४	गा३	न०	का
अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ए	ऐ	ओ	औ	अं
क	ख	ग	घ	च	छ	ज	झ	ट	ठ	ड
ढ	ण	त	थ	द	ध	न	प	फ	ब	भ
म	य	र	ल	व	श	ष	स	ह	०	०

यन्नाः कलाः१६भूतेषषु५
ब्राण्यपक्षपक्षारपवेदा४धि४
संख्याक्षराअष्टोविवाहास्यद्वी
भूतप्रतिद्वंद्विद्वयनाम्नोःसंवे
धिवर्णवर्गकानांयुतोसस्य
भिर्भाजिनायांयन्नामवर्ण
कशेषोधिकः सविजयते अत्यशेषस्तुपराभूयते उद्धृतियथा अस्मिंस्त
तीयजयपराजयचक्रेरामरावणनामाक्षरसंख्याआनीयतेरेकःसप्तमव
र्गीयःतस्यअंको३सकारद्योतितः॥अकारप्रथमवर्गीयःतस्याष्टांक८कोद्द
कारद्योतितःमकारःषष्टवर्गीयस्तात्ककारद्योतितोंकः १अकारस्यैश्च
प्राग्वदष्टांकः ८ एवंरामनामवर्णसंख्या २०रावणस्यनामवर्णसंख्या ३४द्वु
योःसप्तभागेशेषौ ६।६ अत्रसमशेषत्वादुभयोःसाम्यंइतिभरतविरचितायां

१८	१५	१९	१४	१७	१	१३	१२
अ	क	च	ट	न	प	य	श
आ	ख	छ	ठ	थ	फ	र	ष
इ	ग	ज	ड	द	ब	ल	स
ई	घ	झ	ढ	ध	भ	व	ह
उ	ङ	ञ	ण	न	म	०	०

समरमारीकायांजयपराजयचिंता अथनक्षत्रतिथिवारैः कुलाकुलगणसंधिजयपराजयनिमित्तमाह मूलार्द्राभिजिदंबुपोऽदितिस्वामीषष्ठीद्वितीयाबुधोराज्ञोः संधिकरः कुलाकुलगणः स्यात्तोर्जयार्थं कुलः मासाख्यास्थितभानिशेषतिथियोयुग्माः कुजोभार्गवः संधान्योः कुलसंज्ञकोविजयतेयस्मिन्सयातोध्रुवं ९ मूलेति मूलं १ आर्द्रा २ अभिजित् ३ अंबुपोऽवरुणस्तदैवत्यंनक्षत्रमभिषक् ४ एतानिचत्वारिभानिदितिस्वामीषष्ठीद्वितीयास्मिन्नस्मिंतिथयः बुधवारश्चायंकुलाकुलगणः राज्ञोः युयुत्सोः संधिकरःद्वयोर्युद्धनिवृत्यापीतिंकरोतिअस्मिन्गणेयुद्धारंभेसंधिर्भवतीत्यर्थः कुलगणस्तवस्यमाणेस्थास्नोस्थायिनोदुर्गधीरस्यजयार्थंजयका

रीस्यादित्यर्थः सचकुलः मासाख्यास्थितुभानि चित्राविशाखाज्येष्ठापूर्वाषाढाश्रवणपूर्वाभाऽपदाश्विनीहस्तिकामृगशिरःपुष्यमघोत्तराफाल्गुनीसंज्ञानिद्वादशभानि चतुर्थ्यष्टमीद्वादशीचतुर्दशीतिचतस्रस्तिथयोदशम्याद्यपेक्षयाशेषभूतायुग्माश्चभौमशुक्रवासरोचअयंसर्वःकुलगणःस्थायिजयहेतू अन्यः प्रागुक्तभतिथिवारव्यतिरिक्तोगणोऽकुलसंज्ञः सचभरणीरोहिणीपुनर्वसुश्लेषापूर्वाफाल्गुनीहस्तःस्वातीअनुराधोत्तराषाढाधनिष्ठोत्तराभाऽपदारेवतीएतानिएकादशभानिप्रतिपत्तृतीयापंचमीसप्तमीनवमीएकादशीत्रयोदशीपंचदशीतितिथयः रविसोमगुरुज्ञानिवाराश्चायमकुलगणः अस्मिन्प्रारब्धयुद्धादिःप्रयातोयायीध्रुवंनिश्चयेनविजयते इतिफलंइतिकुलाकुलगणः अथसकलचक्रशिरोमणिंवर्णस्वरचक्रमाह पंचाणेऽ स्वराः कष्ठऽधभवमुखेषऽ एऽञंव्यंजनेपुस्युर्नंदादेस्तिथेस्तेतिथिकपिलवतोप्यंतराभोगभाजः

नाम्नोद्वालः कुमारायुवसजरमृतास्त्वादिचर्णस्वरान्तेसिध्युत्कर्षोयुवांतो
पचयश्चतरयोर्युध्वनांद्विर्मृत्मताचि ९० पंचेति आएएऊ एतोप्रत्याहारो
तसंग्रहीताअइउएओएतेस्वराः कछडधभवएतन्मुखेष्वेतद्दादिषुवर्ण
षुऊकारणकारऊजकारवर्जितेषुस्वामिनःक्रमेणस्युः यथाकछडधभ
वानामकारः खजठनमशानामिकारः गसतपयषाणामुकारः घढतेफ
रसानामेकारः चठटवलहानामोकारः तेचअइएओ ओएतेपंचस्वराः।
पक्षद्वयसंबंधिनंदाभद्राजयारिक्कापूर्णानांतिथिनांक्रमात्स्वामिनःस्युः
तत्रापिप्रतिथिकपि ९९ लवतःएकादशांशप्रमाणेनैकस्वरभोगः ततश्चैक
स्यांतिथावेकैकस्यस्वरस्यभोगः घटी५ पलानी २७ प्राणः २ गुर्वक्षरोच्चा
रः २ एवमहोरात्रव्यापिन्यांषष्टिघटीकात्मिकायांप्रातरारभ्यपंचघट्यादि
कालेअकारस्वरभोगः तदनुतावत्येवकालेइकारस्यतथैवउएओ
एषांतावत्कालेभोगः एवंपंचस्वरभोगकालैः घटिका २७पला

५

अ	ई	उ	ए	ओ
क	ख	ग	घ	च
छ	ज	झ	ट	ठ
ड	ढ	त	थ	द
ध	न	प	फ	ब
भ	म	य	र	ल
व	श	ष	स	ह
न	भ	ज	रि	पू
नः	बु·	गु·	शु·	शा
२४	२१	२१	२१	२१
२७	पु५	उ५	उ५	अ५

नि १६ प्राणौ २ गुर्वक्षरोच्चाराः २ पुनरकारादिपंचस्व
राणांएतावत्येवकालेभोगः तेनभुक्तघट्यः ५४प
लानि ३२ प्राणाः ४ गुर्वक्षरोच्चाराः ४ पुनरकारभोग
स्तावत्येवपंचघट्यादिकालेतेनषष्टिघटीका अ
होरात्रजाताःपूर्यंतेपुनर्भद्रायांतिथौप्रातरारभ्य
इकारस्यभोगः ततउकारादीनामेवंजयायांरि
कारादीनां पूर्णायांओकारादीनांयस्यस्वरस्यया
तिथिस्तस्यतस्यांत्रिभोगः अन्येषांद्विर्द्वितिभावः
संप्रतिस्वरावस्थामाह नाम्नइति स्थायिन्याद्येनो
क्तोयआद्योवर्णस्तेषुः तद्योगः एकौस्वरोरामस्यबाल र

स्वरः ओकुमारः अयुवाश्वद्धः उमृतः एवमन्येषांद्याद्याः स्वरादिकानामच्युता
दिनोक्तावर्णभावादकारादिरेववर्णस्वरोद्याद्याः एतत्फलमाह सिद्धिनि

बालस्वरभोगकालारब्धकार्यानकुमारस्वरभोगकालाब्धकार्योधिकासिद्धिः एवंकुमारकालात्युवकालेसिद्धिरधिकमिति युवस्वरांतःसिद्धेरुत्कर्षः इतरयोर्वृद्धमृतयोः स्वरयोःसिद्धेरपकर्षः इतिस्वरयुवस्वरभोगकालंज्ञात्वाकार्यारंभःकार्यः एतत्कृत्यमाह युध्यतामिति द्विषः शत्रोर्मृताचितमृतस्वरभोगकालेयुध्यतांयुद्धंकुर्वतांस्वयुवस्वरेचतदाजयइतिभावः अथाकारादीनांयहराशीन्नक्षत्रतत्तत्रयावुदयंचाह मेषेनयोर्न्नशशिनोश्चगुरोर्भोमेक्षेत्रेशनेरुदयिनोथनवांशकेजात् भारे२४करे२९तुपरतोंतिमभादिमस्वादित्यतस्त्वङ्मुखवाश्रपिचकेषु ९९ मंगलादित्ययोरेतत्क्षेत्रभूतानांचराशीनांमेषवृश्चिकसिंहानांअकारः स्वामी एषुराशिषुअकारउदितः एवंबुधचंद्रयोस्तद्राशीनांचकन्यामिथुनकर्कराशीनांइकारः स्वामी एषूदयीच एवंबृहस्पतेस्तद्राश्योश्चमीनधनुषोश्चउकारः एवंशुक्रस्यवृषतुलयोरेकारः शनेर्मकरकुंभयोरोकारः अथनवांशेशत्वमाह अंशेति।

अजातेर्मेषादारभ्यतेनमेषादिद्वादशराशीनांनवांशाः १०८ तेषांमध्येमेषवृषयोर्नवांशकेषुअमिथुनस्याद्यषट्नवांशकेषुचअकारईशाः मिथुनांत्यत्रिनवांशकेषुकर्कसिंहयोश्चाष्टादशमुऽकारः कंन्यातुलयोर्वृश्चिकाद्यत्रयेषुचउकारः वृश्चिकांत्यषट्केधनुषिमकराद्यषट्केचरकारः मकरांत्यत्रयेकुंभमीनयोश्चोकारः एवंभारे२४ मेषादिचतुर्विंशतिनवांशानांअकारईशाःपरतस्त्वग्निमेषुतुकरे २९ एकद्वीशतिसंख्यानांनवांशानांऽकाराद्याःक्रमात्स्युः अथनक्षत्रेशत्वमाह अंतिमेति अंतिमेरेवतीनक्षत्रादिसप्तस्वादितेषुनक्षत्रेषुअकारःप्रभुः आदित्यंपुनर्वसुः ततआरभ्यपंचसुपंचसुऽतिउमुखाऽकारोकाराद्याःस्वराईशाः एवंसविंशतिसंख्याकभानांपंचस्वराऽसाः ९९ अथसंवत्सरेशत्वंपंचस्वराणामाह रुपाष्टामथरुद्रायनर्तुषुचतेतत्कायभागांतराभुक्त्वाऽवाच्यवरेयनेत्वऽरिमोक्षान्ययोःपक्षयोः राधेभाऽपदेमदस्यूर्ध्वं षाषाढनभस्युर्मधो पौषेथेर

पिशुक्रईर्जउदयीमाधांत्ययोरोस्तथा१२ रूपाक्षांद्वादशवर्षेषुप्रभवादिब
हुधान्यंतेषुसंवत्सरेष्वकारइशाः प्रमाथ्यादिद्वादशसंज्ञेषुइकारःस्वरादिषु
उकारः शोभनादिषुएकारः राक्षसादिष्वोकारः रुद्रिशाच्चमाह हायनेति हा
यनः संवत्सरस्यऋतवः षट्वसंताद्याः तेषुअकाराद्याईशाः षट्ऋतु
षुदिनानिसौरसावनमासेनेनपंचषष्युत्तरात्रिशती३।६५तद्विभागस्त
मासोद्वौ२दिनानि१३त्रयोदशानांकैकस्यभुक्तिः एवंषट्ऋतवोभुक्ताःस्यु
द्वादशवार्षिकभोगेऋतुभोगेचावांतरभोगमाह तत्कायेति तेषांरूपाष्टा
नामृतूनांचकायेभोगेलब्धकालानांकैकस्वरावांतरभुक्तापप्रभुत्वमित्यर्थः
द्वादशाष्टविभागोयथा वर्ष१मास१दिने२ घट्यः४३पलानि३८प्राण
गुर्वक्षरोच्चारणेति ऋतुभोगादिनानि७३ एषुएकादशांशेषुचांतरभोगस्त
दिनानि६ घटिकाः३८पलानि१० इतिप्रतिस्वंभोगकालः अथायने
शाच्चमाह अर्वाचिदक्षिणायने अपरेउत्तरायणेएतयोर्द्वयोरयनयो

रकारेकारःवीशोनापरेस्वराः पक्षेशात्वमाह इमाविति२मोअका
रेकारेकृष्णशुक्लपक्षयोरीशो मासेशात्वमाह राध
इति राधोवैशाखस्तस्मिन्भाद्रपदमहाः मार्गशीर्षस्तस्मिंश्चअ
कारः प्रभुः इःदकार इषेआश्विने आषाढेनभसिश्रावणेचप्रभुः
उःउकारः मधौपौषेचसेशाः एःएकारः शुक्रेज्येष्ठेऊर्जेकार्त्तिकेचेशाः मा
घाद्ययोः माघःआद्यौयथोस्तोमाघाद्योमाघफाल्गुनौतयोरोकारःस्वामी
आवांतरइहापिप्राग्वज्ज्ञेयं एतावतावर्णस्वरःप्रपंचितः तदुदाहरणे
चक्रंलिख्यते अथमात्रास्वरमाह मात्रानाममुखवर्णेनैवतुतदचूमंत्रादिक
वाचिकयमहेनोषश्चमूसन्कौमात्रार्णयहपिंडजीवभग्रहजेकात्मा
हृद्योगिकः९३ नाममुखंनाम्नआरंभस्तत्रयोवर्णस्तज्ज्ञातऋतायास्वरमा
त्रासमासास्वरः सचासावुच्चतदचूमात्राचूइत्यर्थः सचमंत्रादिसाधन
कर्मस्वनुकूलोयाद्यः जीवस्वरमाह हलजिति नाम्नोयोहलः अचश्च

नेषांवक्ष्यमाणवर्णापेक्षयासंख्येतयोरेकंजीवस्वरोभवति सचशुक्लेमं
गजरुत्येयाद्यः पंचाधिकाचेत्संख्यापंचभिर्भागानुपदिष्टःकार्यःभागे
यःशिष्टोंकः तत्संख्यरावाकारादिषुपंचसुस्वरोयाद्यः शून्यशेषेतुपंचमः
ओकारएवयाद्यः अस्यजीवस्वरसंख्याकिंसंस्थानस्येषुवर्गेषुस्यादित्य
पेक्षायामाह तपश्चति अक्षुस्वरेषुतपसंख्ययाषोऽशसंख्ययावावछिन्ने
षुअआरईउऊऋऋ्लॢ्लॄएऐओऔअंअः शतियशोः यवर्गशवर्गयोर्भिः
चतुःसंख्योःसतोरित्यर्थः काद्येकवृगजातेकचटतपरूपेमि ५ सतिप्रत्येकं
पंचाक्षरेसतीत्यर्थः वेत्राद्यायजीवस्वरचक्रमेवलिख्यते अत्रोदाहरणं
रामनाम्नःरेफाकारारूपत्वात्द्विर्द्विपंचैकसंख्येकं ५५ पंचभागेशिष्टं०तेन
रामेऽस्योकारएवजीवस्वरःपिंडस्वरमाह पिंडेति मात्रिकोमात्रास्वरःव
र्णिकोवर्णस्वरःतत्संख्ययोरैक्यम् ५ रुतेःयःशेषःसपिंडावृपिंडस्वरोभ
वति संबंधःसचसेनायासतकतोसत्कारेसज्जीकरणेयाद्यः उदाहरणं

अ	क	च	ट	त	प	य	श
१५	५	५	५	५	५	५	५

८

यथारामस्यवर्णस्वराकारश्चतुर्थत्वात्चतुःसंख्यःमात्रास्वरस्त्वकारः प्रा
थम्यादेकसंख्यः तयोरैक्यं ५ पंचभागेशेषेओकारस्वरएवश्रीरामस्यपिं
डःस्वरः अथयोगिकस्वरमाह मात्रेति मात्रास्वरः १ वर्णस्वरश्च २ प्रा
गुक्तयरुस्वरस्तन्नामरागिणायरुसंबंधात् ३ पिंडस्वरः प्रागुक्तः ४ जीव
स्वरश्च ५ भंजन्मनसत्रतदधिपस्वरः ६ यैयरुःरागिस्तस्ययःअच् ७ एषां
मात्रादिस्वराणांयासंधते मात्रास्वरः अकारः प्राथम्यादेकसंख्यः १ व
र्णस्वराकारश्चतुःसंख्यः ४ यरुस्वरस्तुरामनाम्नस्तुलाराशिस्थात्तस्येशः
शुक्रः तस्यस्वराकारः ४ पिंडस्वरस्तुप्राग्वीत्याओकारः ५ जीवस्वरस्तुका
रएव ५ नक्षत्रस्वरोपिअवकहडचक्राद्रामस्यचित्रानक्षत्रत्वात्स्वरस्तु
कारः ३ रागिस्थूरामस्यतुजातस्वराकारः ४ एतत्संख्येकं २५ पंचभागे
शिष्टं १ अत्रअकारोरामचंद्रस्ययौगिकस्वरः ९३ योगवर्णस्वरयोरवि
नियोगादिदानींतयोःकार्यमाह योगाद्वायोगभजनंवर्णाद्वासर्वमा

वहेत् विशेषतश्चसंग्रामेसहिसर्वस्वरग्रणी १४ योगाचायोगिक
स्वरेणयोगभजनंयोगमार्गसेवनंतत्कालेतद्ध्रुवत्वेकुर्वीतेतिभावः
वर्णाचावर्णस्वरेणसर्वकर्मआवहेत्कुर्यात् विशेषतस्तुवर्णी।
स्वरणीनुकुल्येसंग्रामंकुर्यात्। हियस्मात्सर्ववर्णस्वरः सर्वस्वराणा
मयणीर्मुख्यः १५ अथभरादीनांयुद्धादौजयपराजयसाम्यज्ञानमाह तेषा
मचांलयभरायमितिहलांचनाम्नोरचांतुमिलितामहताप्रत्यकसाही
नामृतिंविजयमाहतथाधिकासातुल्यासमेचसमरंयदिवापिसंधिं १५
तेषांअइउएओइतिप्रागुक्तानांपंचानांस्वरागांतत्संबंधिहलांचसंबं
धिनीमितिःसंख्याज्ञ३प१नमसानांयइतिएकासंख्या उगासतपयषा
णांभइतिचतुःसंख्या ङरवञ्झढनमसानांयइतिछिसंख्या ओचटत्व
लहलांयएकसंख्याभवति नाम्नोर्योर्जयपराजयज्ञानमिष्टंतन्नाम्नो
र्येहलःस्वरावर्णाश्चतेषांसंबंधिनीसासंख्यालयभरायेत्युक्ताप्रतिस्वरं

८

अ३	य१	ञ४	श४	य८
अ	इ	उ	ए	ओ
क	ख	ग	घ	ङ
छ	ज	झ	ट	ठ
ड	ढ	ण	त	द
ध	न	प	फ	ब
भ	म	य	र	ल
व	श	ष	स	ह

मिलितासतीपृथक्पंचभिर्हीनाचयास्यात्सासं
ख्याचेष्टितरापेक्षयाहीनाधिकातन्मृतिंहीननाम
संख्यस्यसमरेगमाह इतरापेक्षयाधिकाचे।
ज्ञानदाविजयभाह अधिकनामसंख्यस्यसा
संख्येनरेतरंतुल्यासमाचेतुल्यंसमंसंग्राममाह य
दिवापक्षांतरेसंधिंहयोः राज्ञोर्वाहअत्रवर्ण
संख्यायहलोनिषिद्धवर्णानांङकारणकारादी
नांनाम्निसंभवेसूत्रमेवयाद्यं नकदाचिन्नंख्या १४ उभयत्रपंचभागशे
षो ४।४ इतिभरतहृतसमरसारीकायांस्वरभेदाः युद्धकालेजयपरा
जयोच अथबालकुमारादिस्वरवर्गाद्भूबलमाह पूर्वादिदिक्ष्वंतरगास्त
तेचःसुखंजयेद्यन्निजयस्तूद्यातात् स्याद्राज्ञयोर्नीतिमयो स्वशत्रुबलाब
लाभ्यांभुवमादहीत् १६ तेकादयोअचःस्वराः पूर्वादिदिक्सुमध्येचभागेस्व

भार्योयुङ्स्थानादेश्वसंनिविष्टाज्ञातव्याः तत्रयूनियुवस्वरविषयेचजयेत्
निजयुवस्वरदिग्भागाश्रितोभटःसुखंजयेदितितात्पर्यार्थः आद्ययो।
स्कबालकुमारयोः घातादनंतरं घातेलग्नेसति-जयःपर्यंतस्यादित्य
र्थः अतिमयोर्वृद्धमृतयोर्जयोनस्यात् स्वशत्रुबलाबलाभ्यांस्वंयुवस्व
रदिग्भागंमृतस्वरदिशंप्राप्तंकृत्वाऽस्वस्यस्वबलेशत्रोस्तबलाभा
वेयुङ्नवादाद्यर्थंतांदिशमादद्यात तत्रस्थित्वायुङ्नादिक्कुर्यात् उदाहरणंअ
त्रारामरावणयोरेकारस्वरोबालस्तद्दिक्कचउत्तराअतस्तयोःप्राच्यांयुवस्वरः
अतस्तद्दिशिरामरावणयोर्बलंशतिभूबलज्ञानं अथचंद्रकृतिंविचक्षुः
तद्भरानीनांदिग्विशेषनिवेशमाह ईशानीतःसितकुजज्ञानिरविगुरवो
ग्नयः प्रतीचीदोः गुरुगुरुयोरक्षनुदृग्दिशोस्तगुरुयोस्तुवायव्यां १७ एवमा
नीतः एवमानींदिशामारभ्यप्राच्यादिक्रमेणाग्निभाविवस्वितः तासुश्रु
क्रादिग्गुरुभूतारान्नायोनिविष्टाज्ञेयाः यथाशुक्रारान्नीवृषतुलौतौईशान्यां

मेगजस्यराशीमेषवृश्चिकौतोप्राच्यांज्ञानेर्मकरकुंभौआग्नेयांरविगुरुसिंहः
सदक्षिणस्यां इंदोर्गुरुकर्कः प्रतीच्यांगुरुगुरुधनुर्मीनतयोः रक्षोदिक्
नैर्ऋती बुधीचदिक्क्रमेणज्ञेया सौबुधस्तत्स्वगुरुकन्यामिथुनोतयो
र्वायव्यां यथाऽनिचक्रं अथरविकुतादिशाऽऽरुद्वितीययामाद्भृतरावयामे
यामेवतीयांचततस्तृतीयां अर्कः प्रतीचीप्रभृतिंनिरुंतिप्रागंत्ययामाद्भियुगे
नयाम्यां १८ अर्कसूर्योदिनेद्वितीययामाद्भृतः प्रथमादिक्रमकारणभावा
त्प्रथमस्याद्भृतदारभ्यप्रथमयामस्यद्वितीययामाद्भारभेत्यर्थः यामेयामे
प्रहरेप्रहरेतृतीयांतृतीयांचदिशंनिरुंति कोदिशामारभ्येत्यपेक्षायांप्रतीचीप्रभृ
तीतिसर्वविशेषापेक्षयाबहुत्वेतेनप्रथमद्वितीययामयोरंत्याद्याधीभ्यांप्रतीची
द्वितीयतृतीयांत्याद्याभ्यांउदीची. तृतीयतुर्योत्याद्याभ्यांप्राची तुर्योत्याद्याभ्यां
याम्यांरुंतीतिभावः यदाराहंरविविदग्धादिशास्तत्कालेशुभकर्मसुत्याज्याः १९
अथचंद्रकृताविदिशास्तत्रज्ञांश्चाह ईशादिदिशांचंद्रोयामेयामेनिरुंतिवृ

षकुंभौमगसिंहौधन्वितयाकन्यामिथुनौक्रमेणोव १९ चंऽईशादिदिशांईशा
न्यादिविदिशांसंबंधिनौराश्यादिनेयामेयामेप्रहरमात्रेकालेवदंति कौता
वित्याह वृषकुंभौईशान्याथीस्थोप्रथमप्रहरेवदंति मृगोमकरस्तंचाग्नेयी
स्थंसिंहंचदक्षिणादिक् स्थंद्वितीययामेनिवदंति धन्विधनुर्नैरृत्यादिकस्थं
तृतीययामेनिवदंति कंन्यामिथुनेवायव्यदिक्स्थेतुर्ययामेवदंति एवमेशा
नीतः क्रमेणविदिशोदक्षिणादिकतत्रस्थितारात्र्योचंऽमसाप्रथमप्रहर
मारभ्ययामचतुष्टयेवदंतीः स्युः अतएवैतादृशस्तिरात्र्यश्चप्रथमादिप्रहरे
षुत्याज्याः इतिचंऽवदंतरात्र्योविदिशश्च १९ अथगूढापराख्यकेतुवद
दृग्विदिशआह गूढाख्योर्ध्वप्रहरेरात्रेर्यातस्तथादिवानिशिच षष्टीष
ष्टीहन्यात्तन्मुखयात्राशुभानरणः २० गूढनामायवृभेदोर्द्धप्रहरैः षोऽश
संख्यैः दिनरात्रिसंबंधिभिरात्रेर्यंदिशमारभ्यषष्टीषष्टीदिशंप्रभारेणदि
नेनिशिरात्रौचवदन्यात् ततश्चयूनिशोर्वीरद्व्येनैकैकादिकृतोभवति दि

कक्रमसंकेतस्तु आ०उ०ने०पू०वा०द०ई०प० इतिदृग्नीनां एतादृशोविदिक्दि
ग्भ्यश्चदिवानिशांवर्ज्या इतिगूढः अथरविचंऽयोःपृष्ठदक्षादिस्थितोजयप
राजयावाह पृष्ठेकोयदिदक्षिणेपिपुरतस्थायाथवामेजयः किंत्वर्केवह
नीह्यायिनिविधौवाहस्थितेस्थायिनि छायापृष्ठगदक्षिणानिशिरात्र्यांवा
मेयतोवाजयोयातुश्चंऽवहेपरस्यतुरवेर्वामः शशीष्टस्थयी २१ स्थायिया
यिनोः अपिअर्कोयदिदिनेपृष्ठेस्वपृष्ठप्रदेशेदक्षिणप्रदेशेवास्यातदाछाया
पुरतःस्वाग्यप्रदेशेवापिनेत्तदायायिस्थायिनोर्जयः किंत्वयंविशेषः अर्के
वहतिदक्षिणभागस्थपिंगलाख्यरविनाड्यांप्राणवायुवहत्यर्केचपृष्ठदक्ष
स्थेयायिनिजयोनस्थायिनिपृष्ठदक्षस्थेर्केविधौचंऽमसिवाहस्थेवहतिवा
मभागस्थेडाख्यचंऽनाड्यांप्राणवायोवहतिस्थायिनिजयः निशिरात्रौतु
शशीचंऽोनिजवामेयतोवाचेत्तदाछायास्वपृष्ठप्रदेशेदक्षिप्रदेशेचगछ
तितदायायिस्थायिनोर्जयः अयंविशेषः वामायनोगतेचंऽेचंऽनाडीव

हेचयातुर्जयोनस्थायिनः परस्यतुस्थायिनः वामाग्नेयेचंद्रेसूर्यनाडीवहेच
नयायिनः क्षयीक्षयपक्षेकृष्णपक्षेगतःशशीचंद्रोवामएवेष्टः २१॥ अ
थप्रागुदीच्यादिदिगवस्थितचंद्रवशात्स्थायियायिनोः जयपराजयावा
ह प्रीचीमुदीचीवाचंद्रेगतेस्थायीजयीभवेत् प्रतीचींदक्षिणांप्राप्तेया
यीविजयमाप्नुयात् २२ स्पष्टोर्थः उदगमनेतूत्तरायणगतस्यस्वमध्या
द्भरवार्द्धादुत्तरनाडीगतिःसंभवति इतरविदुरुछायाबलानि अथवायुब
लमाह वायुःपृष्टदक्षिणेचवहन्सूचयतेबलं सन्मुखीनश्चवामश्चभरा
नांभंगसूचकः २३ पृष्टेदक्षिणेवहन्वायुःबलंसूचयति यथाप्राङ्मुख
स्यपाश्चात्योदक्षिणोसौवायुबलसूचकः सन्मुखीनः सन्मुखेवहन्वा
मश्चभरानांयोधानांभंगंपराजयंसूचयति इतिवायुबलं २३ अथराहुब
लमाह प्राक्वातांतकरांमुपाश्रितभुक्पोजस्यर क्षोदिशोयामार्द्धे
रगुरर्द्धाशिकक्रुभौंसोषष्टिषष्टीनिशि पृष्टेदक्षिणगतः शुभोद्विघटि

कोसौसूर्यतुर्यंविजन्नीशावाक्षवनेऽराक्षसदिग्वह्निप्रतीचीदिशः २४।
अगुरराहुः यामार्द्धैः प्राक्वातांतकरांशवप्रत्यग्वह्निउत्तरनैर्ऋतिदिशः एति
कथमित्यपेक्षते षष्टीषष्टीमिति प्राच्यादिदिशंगछन्षष्टीषष्टीदिशंया
ति ततुक्रमेणसराहुः अर्कवत्पृष्टदक्षेहितःबलदः अयंभावःराहुःप्रा
तरारभ्ययामार्द्धंप्राच्यांतिष्ठतितदनुषष्टीदिशंवायव्यांतस्मांयामार्धंति
ष्ठति ततःषष्टीदिक्दक्षिणगतस्यांयामार्द्धं ततईशादिशि एवंक्रमेणष
ष्टीषष्टीदिशंयामार्द्धंयातिसचसकलकार्येषुपृष्टस्थोदक्षिणभागस्थः
शुभःअन्यत्राशुभः एवंदिवाराहुचारउक्तःनिशितुपाश्रिकक्रुभः पश्चि
मदिशामारभ्यषष्टीषष्टीप्रहरार्द्धैरिति तेनैवपूर्वादिशः पश्चिमाग्नेयोत्त
रनैर्ऋत्यपूर्ववायव्यदक्षिणेशानादिदिशइत्यर्थः अथद्विघटिकोमोहू
र्त्तिकोराहुः प्रातरारभ्येशानीतश्चतुर्थचतुर्थदिशंमुहूर्त्तंमुहूर्त्तंयाति दिन
रात्र्योर्द्वात्रिंशन्मुहूर्त्ताअष्टदिशांचत्वारोभ्रमाः तत्रक्रमः ऐशानावाय्वा

यव्यपूर्वनैर्ऋतोत्तरीयेयपश्चिमासु शनिराहुबलकथनं अथयोगिनीब
लमाह प्राक्सोमानलरक्षोवायवाशीशान्द्रादिसुदृग्भिः तिथिभिस्तिथिद
लतोर्धप्रहरैरिनवसुयोगिनीशास्ता २४ योगिनीप्रागुदक्कुबेराद्यूक्रमे
णादिसुदृग्भंतिथ्यर्द्धयामार्द्धैः दृग्भिमावास्यातदंताथास्तिथयः स्तासां
यदर्धपूर्वंरातदतिक्रमेकारणाभावात्तस्मिन्नेयामार्धाश्चार्धप्रहराश्च
षसंख्यास्तैः कृत्वेतिसंबंधः एवंद्वितीयार्द्धेपितिथीनांरात्रौयोगिनीप्रागु
क्तदिक्क्रमेणेति सावार्कवत्यष्टदिशिरोगशुभफलदा अयंभावः प्र
तिपदाद्यष्टम्यंतशुक्लकृष्णतिथिषुप्रागुदग्नैर्ऋतेयनैर्ऋतदिशिरोगपश्चि
मवायव्येशानीषुयोगिनीयातिचरति एवंनवम्यादिपूर्णिमांतासुसप्तति
थिषुवायव्यपर्यंतं दृग्वच्चिरंशानदिग्वेवयोगिनीयाति प्रथमसप्तमचतुर्थी
तृतीयाष्टमतृतीयादिशाइत्यर्थः किंसमस्तदलेरागइतिसंकेतः यामार्द्धं
योगिन्यपियतिथोयत्रदिशिवर्त्ततेतत्रआरभ्यप्रातरादियामार्द्धैः किंस

मस्तदलेरागइतिसंकेतः यामार्द्धयोगिन्यपियतिथोयत्रदिशिवर्त्ततेत
तआरभ्यप्रातरादियामार्द्धैः किंसे दिक्षुयातिरावंनिशि २५ अथयो
गिनीमान्याह आर्द्रीकोमारीचाराद्रीविक्षव्यथेंद्रीचस्याच्चंडिकाचमहे
श्वरीमहालक्ष्म्याभिरव्याच २६ एताःक्रमात्प्रतिपदादितिथियोगिन्यः
यामार्द्धयोगिन्योपितिथियोगिनीमारभ्यप्रथमसप्तमचतुर्थी तृतीया
ष्टमतृतीयतृतीयाः किंसदृक्षमस्तदलेरागइतिसंकेतिताज्ञेयाः इतियो
ष्टमतृतीयद्वितीयाः किं गिनीबलकथनं अथराहुयुक्तयोगिनीबलप्रसं
सामाह पृष्टदृक्षयोगिनीराहुयुक्तायस्यैकोयंत्रात्मुलक्षंनिहंती श्रेष्ठंसर्व
भ्योबलेभ्यस्तदेतत्संक्षेपोयंसर्वसारोभ्यधायि २७ यस्यपुंसोराहुयुक्तायो
गिनीपृष्टदृक्षेचयास्यात् सकोयंत्रात्मुलक्षंतद्बलमाहात्म्यान्निहंति तदेत
द्राहुयोगिनीबलंसर्वेभ्योबलेभ्योधिकंकालवाद्यादिभ्यःश्रेष्ठंभवति ।
इतिमयासर्वग्रंथसारभूतःसंक्षेपोभ्यधायि उक्तः इतिश्रीभरत

कृतसमरसारटीकायांराहुयोगिनीबलप्रशंसा अथरव्यादिवारेषुयु
द्धेवर्ज्यान्कालाद्भप्रहरानाह कालातकाभिसखियामदलैस्तकालः
सूर्यादिवासरगतोयुधिवर्जनीयः भासारमेदलतियामदलानिभा
नुवारःक्रमादपिनरः स्वहितार्थमिच्छेत् २८ सूर्यादिवाराःरव्यादिदि
नानि तद्भतोयोद्भकालांतकाभिसखि अष्टमत्रिषडेकचतुःसप्तद्विसंख्ये
स्तत्तद्वारयामार्द्धैर्लक्षितः कालः सयुद्धसमयेवर्जनीयः रव्यादिवा
रेषेववर्जनीयानिकर्मांतरेषुप्रहराद्भांतरालाद्भभासेति चतुःस
द्विपंचाष्टत्रिषट्संख्यानिरव्यादिवारक्रमात्प्रहरदलानिस्वहितार्थं
कर्मांतरेष्वपिनइच्छेत्त्यजेत् शनिवर्ज्यकालवाराद्भप्रहरकथनं अथवा
रविशेषेऽद्भयामभोगसन्याक्रांततत्तद्दिग्वर्जीमाह वारेशमेत्या
विनिवेश्यपश्चात्प्रदक्षिणस्थानगताक्रमेण याम्याद्भभोगानूशानि
रस्तियस्यांयदानयायाकुंभंतदातां २९ वारेशारव्यादयः स।

पाऽभ्यांप्राच्यांदिशिनिवेश्यतत्तत्क्रमेणप्रदक्षिणस्थानगतानूआ
ग्नेयादिदिगानान्चद्भादिवारान्प्रहराद्भभोगांश्चविन्यस्यपश्चायस्मि
न्नद्भप्रहरेयस्यांदिशिशनिः स्यात्तदातस्मिन्कालेतांकुंभंदिशंसन्मु
खतयानयायात् २९ इतिकालः अथयुद्धेवर्ज्यंहोरामाह वारारंभा
द्घट्यग्रः स्वघ्नामासाश्ववारयाद्धोराः रविमितबुधेंदुभानिगुरुभौ
मानामरिखस्मावर्ज्या ३० वारारंभोवारप्रवृत्तिस्तस्याअनंतरायां
घटिकाइष्टकालैं ताद्भिघ्नाःपंचभिरासावस्यमाणक्रमेणतस्मि
न्नहनियोवाराधिपस्तमारभ्यहोराभवंति यहक्रमस्तरविशुक्रचं
द्रबुधेंद्भभानिगुरुभौमाइति एतद्भहसंबंधिन्यःक्रमाद्धोराभवंति ।
इष्टकालभवामाचस्वघ्नाद्गुरवोर्यईशोयहस्तत्संबंधिनिचेत्यशित्वा
ज्या इतिहोराबलं अथविरुद्धयामगूढराहुरव्यादिषुयुद्धाचरणे
प्रहारस्थलान्याह वामांसेत्रविरुद्धयामदलजः प्राग्भागकेगूढ

जोरङ्घ्रिः स्यात्तुङ्कचाधरेऽनिशिरोहस्तेप्रहारोरवेः चंद्रादास्यभुजह
येप्रहरणंशत्रुयहस्यापितस्याद्घातः किलहोरयाकुटिमुखेखड्गा
दियुङ्मेषवं ३९ विरुद्धयामाद्रेयुङ्नाचरणेवामासेप्रहारः विरुद्धगृह
स्थप्राग्भागेशरीरस्यर्ध्वभागइत्यर्थः विरुद्धराहुभवस्तुङ्कचाधरे
विरुद्धरवेस्तुसंवेधीप्रहारःकर्णयोःशिरसिहस्तयोश्चस्यात् विरु
द्धचंद्रद्यःप्रहारः समुखेभुजहयेचस्यात् शत्रुयहक्षेत्रायांयुद्धारंभेघा
तःप्रहारोमुखेकृत्तिकेचस्यात् एषुस्थितेषुप्रहाराः खड्गादियुङ्मेषवंनिश्चि
तंज्ञेयाः विरुद्धयमाद्यस्तुप्रागुक्तायाद्याः ३९ अथयहस्थितैस्त्याप्र
हारस्थलान्याह लग्नाद्भानोश्चपुंसः कशिरुःकपिरुःनयाःधो२
दृग्भा४मांपतृसंस्थाःखेटारुन्युर्नवापिद्विषमथसहसामूर्द्धवि
क्रेसहृत्के वक्षोजेचोरुदेशेगुदशनितदनुग्रंथिदोर्दंडभागेवास्तुः स्व
नुःसकालःखरःस३स७मनिसगःकर्णकंठेभुजेच ३२ पुंसोलग्नाज्ज

न्मरान्ध्रोर्वाएकद्वादशैकादशानवाष्टचतुःपंचषट्स्थानेषुस्थितेषु
स्थितानवापिखेटाःस्युर्यादियहाःसहसाऽतर्कितमेवद्विषंशत्रुक्रमा
त् मूर्धिवक्त्रेहृदयसहितेवक्त्रेस्तनस्थस्थले ४ ऊरुदेशेऽपगुदे ६ ग्रंथिप्र
देशेऽभुजयोः८ गंडस्थले९ षुस्थलेषुहन्युः निजजन्मलग्नेजन्मराशौ
स्थितोवाकिमूर्द्धिहन्यात् जन्मलग्नाज्जन्मराशेर्वाद्वादशस्थश्चंद्रोवक्त्रे।
शत्रुहन्यात् इत्यादियोज्यंवास्तुस्तुयस्मिन्लग्नेशरुप्रारंभः कृतः तस्यो
धीशोयहः सवास्तूद्वाह्यवाच्यः ज्येष्ठपुत्रोत्पत्तिलग्नेशास्तूयहः सूनुनामा
स्वजन्मलग्नाद्दृष्टमरान्ध्रेशस्तूकालनामा एतेचजन्मलग्नाज्जन्मराशेर्वक्त्र
माद्धित्रिसप्तमस्थानेषुअनिशमनवरतंस्थिताःक्रमात्कर्णकंठहस्तेषुशत्रुघ्नं
तीत्यर्थः इतिभरतकृतसमरसारेकायांप्रहारलक्षणं अथयुद्धेऽद्विचक्र
विरुद्धत्याज्य नक्षत्राण्याह आर्द्रादिभिस्त्रिभाग्रहिचक्रेयद्येकनाप्यांसुः
नामार्कचंद्रभानिप्रधनेनहस्तंजेद्यलात् ३३ आर्द्रादिभेर्नक्षत्रैर्नाडीत्रयनि

र्मिताहिचक्रेयद्येकंनाड्योर्यस्मिन्दिनेजन्मभंनामभंवासूर्याधिष्ठीतभंचंद्राधि
ष्ठितभभंचत्रीण्यपिस्युः तदृक्षंतद्दिनंप्रधनेयुद्धेयत्नात्त्यजेत् ३४ तत्रार्क्षं॰
पू॰फा॰उ॰फा॰अनु॰ज्ये॰धनि॰शत॰भर॰रु॰एकनाडीस्थितानिनभवभानि
पुन॰मघा॰रु॰वि॰मू॰अ॰पू॰भा॰अश्वि॰रोहिणीएकनाडीस्थितानिनवभानि
शेषाणिनवभानिएकनाड्योर्यस्मिन्नहिचक्रेनामार्कंचंद्रभानियद्दिनेत्रीण्य
पिएकस्यांनाड्यांस्युस्तद्दिनंयुद्धेवर्जयेत् इतियुद्धनक्षत्राणि अथवारर्क्ष
मृक्षमाह रानिचंद्रोगुरुःसूर्यसितौकुजबुधौत्यजेत् चतुर्दिक्षुनिषिद्धार्ध
यामेभृक्षेविशोषतः ३४ रानिचंद्राद्याःवारेशाःप्राच्यादिचतुर्दिक्षुभास्वारेत्यादि
नाप्राङ्निषिद्धेविशोषतःभृक्षंभवति सामान्यतस्तूक्तवारेशादिनैसकृक्षंतत्तद्दि
शिदुष्टं तच्चप्राच्यादिदिक्षुयात्रार्थंवर्ज्यम् तत्रैवंयोजना रानिचंद्रौस्वस्वदिन
संबंधिषष्टसप्तमाष्टमप्रहरयोःक्रमाद्भृक्षं अतस्तौप्राच्यांउक्तयामाष्टमयोस्त्या
ज्यौ एवमन्येपितत्तद्दिशितत्तद्यामाष्टमाज्ञाकाराःगुरुःस्ववारेऽष्टमयामा

द्भैदक्षिणादिशिभृक्षं सूर्यशुक्रौस्वस्ववारेदिनेचतुर्थतृतीयामाष्टमयोःप्रतीच्यां
भृक्षं कुजज्ञौस्ववारयोरुदीच्यांद्वितीयपंचाष्टमयामयोःभृक्षं एतेप्रहशाष्टमाः तत्र
वारेतद्दिशिविशेषतोवर्ज्याःसमान्यतस्तूतद्दिनानिसकलान्येववर्ज्यानीति ३
तिवारर्क्षमृक्षं अथतत्रयुद्धेरागंस्वस्वभुज्यमाननक्षत्रे स्वात्यादिसप्तविंशति
नक्षत्राणामंतराभोगमाह धी॰ध्रा॰भुक्तनाड्योनस्वा २० सिपरिशेषयो
र्गतः सहयि तत्कालेशाविभमितिरव्याद्यागतिनुतिलवस्तूषरिकेरु ३५
भस्यनक्षत्रस्यतत्तद्भुक्तयानाड्यस्ताधीघ्नवभिर्गुण्यानरवासिर्विंश
तिभागस्तत्रयत्रध्यंभोगपरिशिष्टंचयत्तयोर्लब्धपरिशेषयोः संबंधिनी
गतविद्यमानेशाविनश्चंउस्यताकालिकेतत्कालभवेगतवर्तमाननक्षत्रेभ
वतः इत्यमुनैवप्रकारेणरव्याद्याःसूर्यादिभुक्तवर्तमाननक्षत्राणिघट्र्यः
स्युरित्यर्थः घटिकानुरुहशास्त्रिगतिनुतिलवः सूर्यादिभोग्यनक्षत्राणां
तद्भोग्यकालशाष्टांशाः अथराहुकालानलचक्रमाह यस्योजीवोवलितग

तिनाराहुणोतौदुंलोको १३ गम्योस्तनक्षतमुदुग्रयंकर्त्तरीयमसंज्ञं स्थायी
नो याम्यदुपतिरिमौजीवगौतज्ञयायप्रेताजघंकिमपितुवरंकर्त्तरीजघ
नञ्च ३९ वलितावितरीतावक्रागतिर्यस्यतादृशोनराहुणाग्रहोभुक्तायेतदू
नांनक्षत्राणांलोकात्रयोदशजीवःपक्षःराहुभुक्तत्रयोदशभानिजीवप
क्षसंज्ञानिस्युरित्यर्थः गम्यस्तुत्रयोदशनक्षत्रात्मकरावपक्षोऽस्तोमृतसं
ज्ञकः तेनराहुणायुतमुदुनक्षत्रंकर्त्तरीसंज्ञंस्यायंपंचदशंतुयमसंज्ञंस्यात्
स्थायीनःसूर्येज्ञेयः यायीदुपतिश्चंद्रोज्ञेयः इमौरवींदूजीवपक्षेणगतौ
तयोःस्थायियायिनोःक्रमाज्ज्ञयायभवतः धीघ्नाग्नेत्यादिपूर्वोक्तोकरी
त्यानीतयोस्तन्नक्षत्रस्थितरवींद्वोस्तत्कालज्ञयपराजयस्थानं प्रेताज्ज्ञय
नक्षत्राज्जघन्यस्तंपंचदशंनक्षत्रंकिंचिद्दूरंश्रेष्ठं जघन्यस्थात्कर्त्तरी
संज्ञंराहुभुज्यमानंभंश्रेष्ठमित्यर्थः इतिराहुकालानयनचक्रं अथनामनक्ष
त्रज्ञानायाचक्रडचक्रमाह शुंठीरंध्रकोष्ठेषुतिर्यगावकडतिरश्चास्थि

नासिधिदाद्येस्तांन्युक्तांस्तैः स्वरैश्चक्रमतश्चडयुक्तघंऊ छामध्यकोष्ठ
घेर्घेरूर्ध्वाधरालिखनजभतश्चडासार्पमघेभपादाएवंचान्येषुदद्या।
मरपरतपुयुक्तघंणठामध्यकोष्ठे ३७ शुंठीकोष्ठेषुपंचविंशतिसंख्यं
षुतिर्यक्स्थितोपरिपंक्तपांअवकडश्चतिपंचाक्षरालिपंचसुकोष्ठेषु
उपरितनेषुलिख तदनुअधस्थितालीषुचतसृषुदाद्येःस्तैःपूर्वोक्तस्व
रैःश्चडएओतवंरूपैश्चतुर्भियुक्तान्अवकडतान्स्वरभेदान्विंश
तिसंख्यान्श्चविकिहिडिश्त्येवंप्रकारेणक्रमतोलिख अत्रविशेषःक्षु
युक्तघंऊछामकोष्ठेऊशब्दस्तत्रघकारऊकारछकारयुक्तएवलेख्यः
एवंपंचविंशतिकोष्ठेषुअष्टविंशतिवर्णेषुघेर्घेश्चतुर्भिरूर्ध्वाधरालीषु
ऊर्ध्वाधःपंक्तिचतुष्टयादारिकोष्ठेषुअनुलोमतः कृत्तिकादिकनक्षत्रादि
कचक्रे आसार्पमाश्लेषानक्षत्रपर्यंतमर्णेश्चतुर्भिर्वर्णैर्भिन्नक्षत्रस्यपादाः
स्युः यथाअश्चउएकृत्तिकापादाः ओवावीवूरेहिणीपादाः एवमन्येषा

मपिनक्षत्राणांपादाश्चतुर्भिश्चतुर्भिर्विगेज्ञेयाः अथमघादिभपादवर्ण
नयनमाह एवमिति एवंप्रागुक्तरीत्याअन्येषुपंचविंशतिकोष्ठेषुस्वर
स्तवर्गान् इउएओऽतिस्वरभेदनपंचविंशतिसंख्याकान्वर्णान्यथा
तत्रलिखेदित्यर्थः अत्रविशेषः मध्यकोष्ठेषुयुक्पुकारयुक्तान्षवर्गठा
नषकारणकारठकारांल्लिखेत् अथमघादिभवर्णानाह पितृभतश्
रुभानिचाद्यैर्वंनयभजरवाश्चतथामुयुक्धकोठः रुभिमवधिमत
श्वमेत्रतः स्वर्गमदचज्ञावसुभादयुक्कथओञः ३८ पितृभतोमघानक्ष
त्राद्यैरुभरपरतवर्गेषुआद्यैर्वंविशारवानक्षत्रपर्यंतंसप्तनक्षत्राणां
चत्वारः पादाज्ञेयाः नयभजरवाश्चपंचवर्गाश्चतथापंचविंशतिको
ष्ठेषुलेख्याः भुग्राष्टकोष्ठेषुधकठाश्चलेखाः तत्रमैत्रतोनुराधानक्षत्रा्रु
रिभंश्रवणनक्षत्रमवधीकृत्यचत्वारश्चत्वारोभपादाज्ञेयाः ततः पच
विंशतिकोष्ठेषुगमदचज्ञतिपंचवर्गान् स्वरभेदेनपंचविंशतिसंख्या

अ	व	क	ह	ड	म	ट	प	र	न
इ	वि	कि	हि	डि	मि	टि	पि	रि	नि
उ	वु	कुंख	जे	डु	मु	टु	पुष	रु	तु
ए	वे	के	हे	डे	मे	टे	पै	रे	ते
ओ	वो	को	हो	डो	मो	टो	पो	रो	तो
न	य	भ	ज	ख	ग	म	ाद	च	ल
नि	यि	भि	जि	खि	गि	मि	दि	चि	लि
नु	यु	धुध	जु	खु	गु	मु	दु	चु	लु
ने	ये	भे	जे	खे	गे	मे	दै	चे	ले
नो	यो	भो	जो	खो	गो	मो	दो	चो	लो

कान्लिखेत् दुग्राष्टकोष्ठेचथओ
ञ्जतिक्रमेणलिखेत् अत्रवसु
भाद्रनिष्टानक्षत्राद्भरणीयावत्
सप्तनक्षत्रपादाः प्राग्वत्ज्ञेयाः३८
ञ्जतिनामनक्षत्रज्ञानं अथरुसंज्ञा
रोक्तिपूर्वकंस्वरबलज्ञानमाह
नागे३०नऊचे६०निधि९०र्हास्यय१२०
नक्षुकमितैः९५०श्वासपर्यायके
र्वीत्यभंवातोनलोबुक्षितिरपृथगु
पर्यंतराधोष्टजुत्वे अत्यासाच्चावनीतोरुदयकमलजेपत्रराकत्रतेनश्वासा
नानाधिसंख्या ९००ननरस७२००कमजेरुनिर्गोक्षिभ्रमो२९ ६०० त्र३९
नागोक्षिंशद्भिनऊचैः षष्ट्यानिधिर्नवत्यास्त्राक्ष्यविंशत्युत्तरशतेननक्षुकसार्धेन

शतेनचपरिमितोर्निःश्वासपर्यायकैः निश्वासावृत्तिभिः अभ्रमाकाशः १
वायुः २तेज३जल४क्षितिश्च५ वातितत्रैवसंबंधः हृदयकमलजेएक
त्रपत्रेप्राच्येरकांत्तराधेमूलमारभ्यत्रिंशतिश्वासपर्यायान्नाकाशोवाति
तदुपरिषष्ठीवायुः इत्यादिरेवंप्रागुक्तसंख्यैर्निश्वासपर्यायैस्तेजः जलं
क्षितिश्चवाति इतरार्धेतुपत्राधादारभ्यावनीपर्यंतं १५० भूमितत्त्वादा
रभ्यव्यत्यासादुदितत्वक्रमेणप्राणोवाति यथाऽपरिपत्रांतेअष्टशक
इतरेपियत्रदलेसैवसंख्या १५० अंतराभ्येअवतरंतीसेव १२०।९०।६०
संख्याअधोपिप्राग्वत् ऋतुत्वेप्राक्पत्रार्धोक्तसंख्यासांमुख्येस्थितापिसै
व ३० संख्याव्यत्यासाऽवति एवंचयोमांनपंचतत्त्वानामेकफलकमलदल
द्वयोमिलितासंख्यासंपद्यतेनानाधीति ९०० अत्रदलांतरेप्येवमेवसंख्या
अष्टगुणा २१६०० अहोरात्रनिःश्वाससंख्याभवति ३९ अथप्रागादिदि
क्पत्रगामिनिप्राण वायोर्द्यादक्चित्तप्रवृत्तिसापत्रस्थानमारु इंद्रादिदिग्दल

चक्रेश्वसनेरणायभोक्तुंरुषेयविषयायमुदेगमाय चेतोभवेत्कृपयितुंचन्द्र
पास्पदायपत्रद्वयांतरचरेतुमुदेपरस्मै ४० इंद्रादिदिशः प्राच्याग्नेयाद्दयः
तत्रतुसंचारिणिश्वसनेप्राग्वायोक्रमादेतेषुवस्तूषुचेतोयाति यथाप्राच्य
पत्रस्थेप्राणेरणायुद्धायचेतोगच्छति आग्नेयपत्रगेतुभोक्तुंचेतोगच्छेत् या
म्येतुरुषेक्रोधायनैरृत्येतुविषयोपभोगायपश्चात्येतुमुदेहर्षायवायव्येतु
गमनायउदीच्येतुकृपयितुंकृपांकर्तुंईशान्येतुन्नपास्पदायराजपदप्राप्तये
चेतोभवेदितिसंबंधः पत्रद्वयांतरचरेतुप्राणेपरस्मैमुदेनिरतिशयपरमानं
दायचेतःस्यात् ४० अथपृथ्व्यादितत्त्ववरुनफलमारु धरांबुनीसुभेमरो
र्विमिश्रितंफलंभवेत् मरुन्नभश्चदुःखदमनेस्वारार्थवेदभिः ४९ धराभूः
अंबुआपः शुभंफलंप्रयत्नतःप्रयच्छतः एतद्वरुनकालेपुंसःशुभमित्यर्थः
मरुत्तेजस्तुमिश्रितंशुभाशुभरूपंफलंजनेत् वाव्याकाशेतुदुःखदेदुःखंप्र
यच्छतः इतिस्वरशास्त्रार्थज्ञातृभिराचार्यैः संमते ४९ अथकृत्तकमलपत्रेषु

रविचंद्रवहनकथंनपूर्वकंप्राणवायुसंचारेर्घद्यादिज्ञानमाह द्वेद्वेपत्रेइनें
दूचवहनइहनयोः पंच पंचेतिघद्योनाकीगुर्वक्षरोक्त्वासुरथचननलाः६०
सुर्यरीकथ्यतेत्र शुक्लादित्रित्रिघस्रेर्हिमगुर थरविः प्रत्युषश्चेत्प्रवृत्तः।
श्रेयःस्यादेकनाड्यांपरिवहतिहिरवीपंचघस्रेर्मितस्तत् ४२ इनेंदुसर्य
चंद्रौप्रत्येकंद्वेद्वेशुक्लकमलदलेभिव्याप्तयोस्तयोःपत्रयोः सूर्यचंद्रव
हनात्पंचघद्योभवंति नाकी ५० गुर्वक्षरेवक्त्वादन्यागुर्वक्षरोच्चारणेरे
कोसुःप्राणःकालरूपोभवतिनतलाषद्युत्तरशतत्रयप्राणप्राणेका
घरीअत्र शास्त्रेकथ्यते शुक्लपक्षमारभ्यप्रतिपदाद्येस्त्रिभिस्त्रिभिर्घस्रै
हिमगुश्चंद्रःप्रत्युषःप्रातःकालेपंचघरिकाभिःपुनःपंचघरिकाभ्रर्कः
एवंक्रमेणरात्रेतदनुचतुर्थ्यादित्रिदिनैः रविःप्रातस्तावंतिकालेवाति
एवंकृष्णपक्षेप्रतिपदादित्रिदिनैश्चर्कः पुनश्चतुर्थ्यादाविंदुः एवंक्रमेण
वातः एवमुक्तेषुस्वस्वदिनेषुसरव्यादिषुचेत्प्रत्युषःप्रातःकालेप्रवृतःस्या

त्तदाश्रेयःकल्याणंस्यात् पतिराकस्यांचाज्यांसौम्यंविनाज्यांशिरविवह्नित
त्वंपंचघस्रैर्हीनपंचकंवहेन्नदामृत्युंविजानीयात् ४१ अथव्यादिवहनेयुद्ध
द्यारंभेजयमाह अर्कोग्नितत्ववहनेहरिहेजयायदेकोपिहंतिसुबहूनकिमि
वात्रचित्रं शून्येरिपून्स्वपतनामपिवाग्नितत्ववहनेहरिहेजयो रुपसंनिसि
प्यविसिपतिजस्समीनक्षणेन ४३ अर्केसूर्यनाड्यांअग्नितत्ववहनेवायु
द्वाल्पस्तंभोणकोपिहरेर्विस्फोटसिरुग्वाहेजयायबहूहंति अत्रकिंचित्रं
शून्येशून्यनाड्याः वाहहीनायाः पक्षेरिपून्निक्षिप्यकृत्वास्वपतनंतुवारुपसे
वहनाडीपक्षेकृत्वास्वपतनंनक्षणमात्रेणकालेनलक्षसंख्यानप्यरीन्
विसिपतिनाशयति ४३ अथसूर्यादिनाडीवहनेप्रश्नेविशेषमाह प्रश्नचंद्र
वहेनुवामगनरेणक्तेजयोनिश्चितंसूर्यदक्षिणगतेनकृच्छ्रविजयीशून्यस्थ
तेक्षतिः सूर्यचेद्विषमास्तराशिगाशिनिश्चितेसमानिध्रुवंजेतासोपुरतोपिवा
मगोहरुग्स्यात्सृष्टगोदक्षिणः ४४ चंद्रनाड्यावामायावहनेवामप्रश्नेनन

रेणप्रश्नेउक्तेनिश्चितंजयोभवेत्प्रष्टुः सूर्यवरुणदक्षगतेनष्टास्निप्रप्रदे
शास्थितेनपुंसाप्रश्नेकृतेलघुवीजयोक्षेनप्रष्टुर्विजयोभवेत् शून्य
देशेऽरुनाडीरिष्टिदूरेप्रष्टारिस्थितेप्रष्टुःक्षतिःस्यात् सूर्यसूर्यनाड्यां
वरुण्यांदूतोविषमाक्षराणिरेफत्रिपंचादीनिचेद्ब्रूते शशिनिचंद्र
नाड्यांतुसमानिब्रूतेतदाध्रुवंनिश्चितंअसौप्रष्टाजेताभवेत् अन्य
थापराजयः शरुवाक्षेषुरस्योदूतोवामगश्चवक्तेयः प्रष्टास्थितस्तद्दक्ष
वक्तेयः ४४ अथप्रश्नेपरंविशेषमाह प्रश्नःश्वासांतर्गमनेजयः
स्याद्भंगोनिर्यातत्वसूच्यंतदेतत् लाभंपुत्रादेश्चवाऽस्यदूतेपृष्टत्यु
क्तः शून्यगोस्यादसिद्धिः ४५ प्रष्टव्यस्यनिश्वासावसानकालेचेत्प्रष्टापृ
च्छत्तदास्यजयः निर्यातिबहिर्भवतिअत्रनिश्वासवायोर्भंगःस्यात्
तदेतत्सूच्यंस्वरयोगांतरेभ्यः किंचपुत्रादेःपदार्थस्येष्टलाभःउक्तः
कथमित्याह दूतपृष्टेवारुन्नाडीप्रदेशास्थितपृष्टतिसति शून्यनाडी

प्रदेशास्थितेदूतेपृष्टतिअसिद्धिःस्यात् ४५ अथसूर्यचंद्रवरुनेकर्त्तव्य
कर्माण्याह चांद्रेवरुन्यपविलोकनगेहवेशपट्टाभिषेकसुखकर्मभवे
च्छुभंयत् सौरेतुमज्जनवधूरतिभुक्तियुद्गमुखंभवेदशुभकर्मफला
यसत्यं ४६ चांद्रेवरुणेचंद्रसंबंधिनिवामनाडीवरुनेनृपस्यालोवलो
कनंगेहेवेशोगृहप्रवेशः पट्टाभिषेकोनृपाराधंगतन्मुखंतत्तद्दादिकं
यत्कर्मशुभंतत् सौरेतुसूर्यनाड्यांदक्षगायांवरुनेतुमज्जनंस्नानंवधू
रतिंभुक्तिंभोजनंयुद्गंतत्तदादिअशुभंयत्कर्मतदिहफलप्रदंभवेत्सत्य
मितिबुध्यनुकूलं ४६ इतिभरतकृतसमरसारव्याख्यानेस्वबलक
थनं अथरतिविधिंविवक्षुस्तत्रस्त्रीणांमुखंज्ञावणमाह वरुणिश
शिनिवाश्चेद्वंगनायनरस्यद्युमणिमनुकूलानुस्तत्रकालेरतिषुस्तवति
मदनवारांनिर्झरंसाथपुंसायदिशिखिनवनीतासक्तिवज्रविनास्यात्।
४७ अंगनायाःशशिनीवरुनिचंद्रनाडी वरुनकालेवाश्चेत्वारित

स्वंचेऽवेत्नरस्यपुंसस्तद्यमणिंसूर्यनाडीलक्षीकृत्यकरणानुशक्तिस्त्वंवरु
तिस्मिन्कालेरतेषुक्रियमाणेषुसानारीमदनवारांनिर्झरंकामजलपू
रंस्रवति कथमित्याहाथेति चेत्पुंसाशिखिनवनीतासक्तिवत्वह्नौन
वनीतपिंडधारणेकृतेयथाऽवस्त्वंऽत्यनुनाप्रकारेणाभावि: तास्यात्त
दाश्रवंतीतिसंबंधः ४७ अथवशीकरणमाह सुप्तायानिजवरु दु
क्षरश्मिनाऽप्याचंऽचेद्वरुनगतंपिबेत्तदानीं आमृत्योर्वशायतितामियं
चकांतंचंऽद्रंतद्यमणिवरुंमुहुःपिबंती ४८ शयनीयेभर्त्तृसंनिधौसुप्ता
याः नार्याः वरुनगतंचंऽद्रंवरुनद्वामनाडीनिश्वासंचेत्स्ववरुणदर्कनाऽप्या
पिबेत्तदानीमेवंकृतेतांनारींअमृत्योः अस्मामरणंयावत्तववशायति
वशीकरोति शयेनारीचकांतंवशायति किंकुर्वीणास्वचंऽद्रेणवरुद्वा
मनाऽऽभर्तुर्द्यमणिवरुंसोरीवंरुद्वसनाडींमुहुर्वारंवारंपिबंतीआद
दाना ४८ मोहनंमदनयुद्धंमूचिरेतत्सुधीरणऽवात्रचेद्वसंप्रोक्तमा

ददुपेतिमैथुनंऽत्रावयेन्नरबलांसुविह्वलां ४९ मोहनसुरतंमदनयुद्धं
कामसमरंऽचिरेपूर्वाचार्याः तन्मदनयुद्धंसुधीबुद्धिभानरणऽवसंय
मेयथाएवंचेत्सुरतेयदिप्रोक्तंबलंआददत्मैथुनंऽपेतितन्नद्यासुविह्व
लांस्वबलारब्धसुरतसुखातिशयेनविवशीकृतामबलांऽत्रावयेत्पूर्व
मितिशेषः इतिरतिविधिः अथद्यूतविधयेस्वरबलमाह स्वरछा
यानिलार्कदुयोगिनीराहुभूबलैः अन्येश्चद्यूतमाबध्नन्जयत्येवध
नंबहु ५० स्वरादिः छायावामदक्षादिः अर्कादिग्धननक्तांऽदु
श्चताद्दक्योगिनीप्राच्यादिस्थापृष्टदक्षेशुभाराहुः षष्ठषष्ठादि
गताभूबलादिस्वराक्रांता एषांबलान्न्यादायअन्येषांचकालवाराऽ
प्रहरहोरादीनांबलान्न्यादायद्यूतंक्रीडाविशेषंआबध्नन्कुर्वन्बहु
धनंजयत्येव एवशास्त्रेनिश्चयायऽईंहीरणंफट्स्वाहा इतिद्यूत
विधिः अथभस्मधारणादिनाजयसाधन्यान्योषधान्याह ॐमि

नाजजराथकेतकेदलंशीर्षथरवार्जूरकेमूलेतस्थुरुगेन्नसघृतेभुक्तै
रजीर्णेश्वतैः कंसार्युत्तरमूलिकानिरग्नैःपुष्यार्कआताघृताजघावास
रुतंडुलांबुभिरथोपाठाजरापीदृशी ५९ आस्फोतेवा नालजरानालवृक्ष
मूलेधृतंशारघात वारणमित्यर्थेनसंबंधः अथधारणौषधांतरं
केतकदलंकेतकीपत्रंशीर्षमूर्ध्निधृतंतद्वत् अथान्यत् खार्जूरकेवृक्ष
त्रखर्जूरसंबंधिमूलेअंतस्थक्रोधनिहितरुषुःशरीरनलगेत् शरीरशति
रोषः सघृतैः घृतसहितैःभुक्तैरजीर्णेश्वभुक्तमात्रैरित्यर्थः प्रागुक्तैःना
लमूलकेतकपत्रखर्जूरमूलैः सह्रिः युक्तैरारब्धोवारः शरीरनलगेत्
कंसारीहिमतिप्रसिद्धोलतातस्याउत्तरदिक्स्थामूलकामूलैतिरग्नैः
नानाघुवोष्यपुष्यार्कयोगेआताग्रहीताधृताशरीरंसरुतंडुलांबुभि
र्नीग्धारवादिताच्चशरीरंशारवारणंगयस्यात् अथपाठाजरापिपाठाप्र
सिद्धातन्मूलमपिदृढंशरीरंशारवारणंगयस्यादित्यर्थः ५९ अंकोलोल

स्नगणपुरवासपर्पासीस्निग्धविच्छिलिका विष्णुक्रांताकाकजंघानीलीरेवीच
पारुला ५१ भुजास्यमूर्ध्वगाभुक्तातज्जलैकापिवारयेत् रणेदारुणग्रा
स्त्रौघंयावज्जीर्यतिनोदरे ५३ अंकोलःप्रसिद्धः तस्मिन्गणपुरुकारमू
लौषधिविशेषः पुरवाशारयुरवा सर्पाक्षी सर्पनेत्राकृतिपुष्पास्निग्धवि
च्छिलिकामयूरशिखवा विष्णुक्रांतानीलपुष्पाप्रसिद्धा काकजंघातदाका
रानीलीप्रसिद्धारेवीसहदेवी पारुलाप्रसिद्धैवतज्जरापतासामौ
षधीनांमूलानितन्मध्येनकापिजरामुजेवाक्षीधृतास्यमुखेवा
धृतास्वादिताबारैरणसंग्रामेदारुणंग्रास्त्रौघंतीक्ष्णशस्त्रसमूहंवार
येत् कियत्कालमित्यपेक्षतेयावदियावत्पर्यंतमुदरेनजीर्यतिभुक्त
पक्षेचैतत् धारणपक्षेतुयाचद्वारणंग्रास्त्रवारणं ५३ स्वर्णभसिं
हीकाकिल्पोसिंहीघण्टःसतज्जटः अंतस्थःपारदः सिकथमुज्जीवय
दृआस्यगः ५४ स्वर्णभास्वर्णवर्त्मीत्या पतायासिंहीनाम्नीकाकिनी

कपर्दकस्तस्मिन्सिंहीभवन्मूलरसेनघृष्टःसिंहीजरासहीतःपारद
सोऽतस्थोमध्यस्थः सिक्थेनजटकेनमुद्रितः आस्यगोमुखस्थोजयदः
रणादौविजयदाता ५४ अथवाऽजयदान्यौषधान्याह चक्रमर्दकगो
जिह्वाग्निशिखिभृङ्गाजरास्वपि एकैकावाऽजयदापुष्पार्कीक्षस्यमूर्द्ध
गा ५५ इतिभरतकृतसमरसारीकायांऔषधानि अथयापिस्थायि
नोर्जयपराजयविवक्षुःकोरचक्रमाह भास्त्रालिप्रलिखेदुपर्युपरिच
त्रीण्येतद्दक्षिणाग्निभाद्वायव्यात्रीलिखिरवांतराछिभवतोप्येषांचसार्यबहिः
आग्नेयादितिपित्रंतोयमदितिब्रह्मन्बहिः सप्तमंमैत्राद्धासचतोन्ययोः स्प
रवयचहिर्दमर्द्धमंतश्चदं ५६ भावर्त्तनचतुःसंख्यालक्ष्यतेततः
भास्त्रालिचतुरस्राणीत्यर्थः तानिनुपर्युपरिचत्रीलिखिकस्यचतुर
स्रस्यलघुनऊपरिमर्दन्यस्त्रिरेखं तदुपरिचततोधिकमन्यदेवंत्रीलि
खिरेखित्यर्थः तत्रचमध्यस्थंचतुरस्रंकोरचक्रसंज्ञंतेषुचत्रिष्वपिच

तुरस्रेषुएतादृशिशिरान्यांअग्निभातकृतिकानक्षत्रमारभ्यबाह्याच्चतुर
स्राद्दारभ्यत्रिष्वपिकोणान्योमंतर्विंशतित्रीलिंगमृगशिरोंतानिलिखेतिग्रो
ष्यनिमंत्रणेलोपः आंतरात्मध्यवर्त्तिनश्चतुरस्रात्शिवभमार्द्रीमारभ्यत्री
णिभानिरेफ्यांप्राच्यांदिशिचतुरस्रत्रयप्राग्रेखामध्यस्थानेषुबहिनिःसरंति
लिखसार्पमाश्लेषाबहिर्बाह्यचतुरस्रादपिबहिः प्राच्यामेतल्लिखइत्यमुनै
वप्रकारेणाग्नेयात्कोणद्दारभ्यपित्र्यतोमघानक्षत्रात्रयमदितिर्दक्षिण
स्यांसप्तमंविशाखांबहिर्न्यस्यलिखमैत्रात्अनुराधाभात्त्रासवौतोध
निष्ठाभाद्वयमनयोर्नैरृतिवायव्ययोःकोणयोःप्राग्वल्लिखेतिसंबंधः
एवंचदिग्विदिक्स्थास्चतुरस्रेणरेखय १२ द्वादशभानिबहिःचतुरस्रे
लिखितानिस्युः मध्येचतुरस्रेचदंदिग्विदिक्स्थायांअष्टोस्युः अतः
मध्यचतुरस्रेचदं ८ अष्टोभानिचस्युःएवंकोरचक्रेसोभिजितिअष्टा
विंशतिभानिलिखितानिस्युः ५६ कोणभानिप्रवेत्रोस्युर्द्वादशभानि
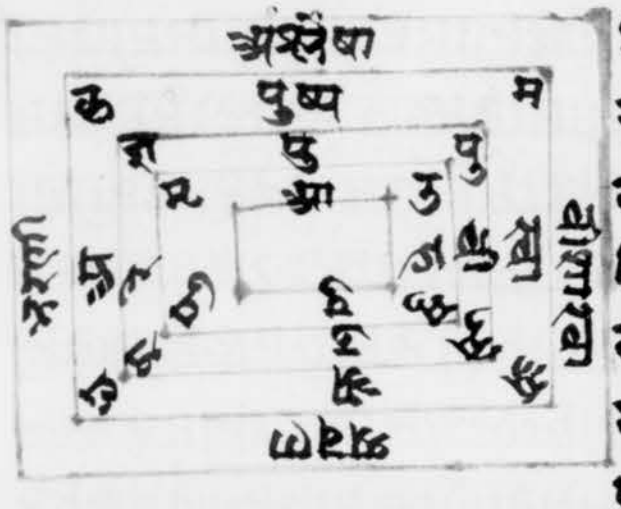
निर्गमेषष्टंषष्टंसप्तकेषुमध्येस्तंभचतुष्ट
यं ५७ कार्णागाईशानादयस्तत्रलिखि
तानियानिकृत्तिकामघानुराधाधनिष्ठा
शितभिलिखितभानिद्वादशकोणभानि
तानियकाराणांकोष्ठप्रवेशोभवंतिप्रविशंत
मालिखितत्वात् अन्यानिआर्द्रहस्तपूर्वा
षाढोत्तराभाद्रपदादीनिचत्वारिचत्वारिप्रा
ग्वादिक स्थितानिषोडशभानिनिर्गमेयकाराणांस्युः निर्गच्छन्तयालिखितत्वा
त्तमप्तकेषुअश्विनीपुष्यस्वात्यभिजिदादिषुचतुर्षुयतषष्टंषष्टंभंआर्द्रहस्त
पूर्वाषाढोत्तराभाद्रपदाश्चतिचत्वारिभानिकोष्ठस्थमस्तंभचतुष्टयंस्तंभ
संज्ञानिस्युः ५७ उपलक्षणमेवकृत्तिकादौप्रथमंदुर्गभमेर्वैरिभंवायरु
चक्रमुदुस्थमालिखेद्वैचतुरस्रंवरणंचमध्यमस्यात् ५८ इदंयत्पूर्वस्को

केकृत्तिकादिभलेखांतमुक्तं तदुपलक्षणंकृत्तिकादौलेख्य प्रथमंदुर्गस्था
नेदुर्गभंपूर्वोक्तात्ज्ञातव्यं यथापात्रपुंजस्यउत्तराफाल्गुनीतितदुर्गभं
ईशानकोणेलेख्यंअन्यानिप्राग्वत् वैरिभंवातत्तदुर्गाधिपतेर्वाअवकहु
डचक्रोक्तंतद्वाईशानकोणेलेख्यंप्रथमंदुर्गस्थानेदुर्गभंपूर्वोक्ताअवकहु
डचक्रात्ज्ञातव्यं यथापात्रपूजस्यउत्तराफाल्गुनीति तत्तदुर्गभंईशा
नकोणेलेख्यं अन्यानिप्राग्वत् वैरिभंवा तत्तदुर्गाधिपतेर्वाअवक
हडचक्रोक्तंतद्वाईशानकोणेलेख्यमादिभूतं तदग्रेभानिनक्षत्रीत्यात
त्रतत्रलिखितेषुचभेषुयहचक्रेसूर्यंचंद्रादिनवयहाउडुस्थंनक्षत्रगतत
यालिखेत् समस्तयहाःस्वस्वभुज्यमाननक्षत्रेस्थाप्याइत्यर्थः अत्रकोरच
क्रेमध्यमंचतुरस्रंचरणंप्राकारस्थानीयंभवेत् ५८ अथक्रूरसौम्यादिग्रहा
वस्थित्यादुर्गभंगरक्षादिकमाह क्रूराअंतर्वीथिगाः सौम्यखेराद्दुर्गभंगोवे
ष्टकेवैपरीत्यात् क्रूरामध्येवप्रगाः सौम्यखेराभेदाभंगश्चात्रयुद्धेविनापि ५९

क्रूराःक्षीलेंदुसूर्यज्ञानिभौमाःतद्युक्तोबुधश्च एतेचेदंतः कोटमध्यभेषुस्युःसौ
म्यखेटाःपूर्वोक्तातिरिक्ताः तेचेद्बाह्यगाबहिश्चतुरस्रस्थभेषुस्युः तदातद्दु
र्गभंगोज्ञेयः वैपरीत्यात्चेत्सौम्यामध्ये क्रूरास्तदाबहिर्वेष्टकेतद्गो
वरणकेयायिनिसैन्यभंगः क्रूराश्चेद्दुर्गमध्येसौम्यखास्तदाप्रगाःप्रा
कारेरवास्यभेषुस्युःतदादुर्गभेदोज्ञेयः दुर्गमध्यगतानांपरस्परविरो
धः युद्धंविनापिदुर्गभंगः ५९ अत्यासन्नावेष्टकस्थेवभंगोदुर्गाभग्ने
प्युद्धवन्नात्रमिथ्या प्राकारेतः क्रूरखेराबहिश्चेत्सौम्याः क्षुद्रादुर्ग
भंगस्तदानीं ६० अनंतरोक्तग्रहसंस्थानव्यत्यासेतुगुरुवशादुर्गभग्ने
पिन्नावेष्टकस्थायिनोभंगवद्भवेत् अत्रमिथ्याकिंचिन्नास्ति प्रा
मध्यचतुरस्रागतनक्षत्रेषुअंतःदुर्गमध्यगतभेषुचचेत्क्रूरग्रहाःस्युः ब
हिश्चेद्बाह्यचतुरस्रगभेषुसौम्यग्रहास्तदाक्षुद्रात्कष्टादुर्गस्यभंगःस्यात् ६०
वप्रेबाह्येक्रूरखेराश्चमध्येसौम्याः खंडिःस्यान्नदुर्गस्यभंगः वप्रेसौम्या

अंतरेबाह्यतश्चक्रूराभंगःसैन्ययोःस्याद्द्वयोस्तु ६१ बाह्यप्राकारेक्रूर
खेराःक्रूरग्रहाश्चेत्स्युः मध्यप्राकारेतुसौम्याःतदादुर्गखंडमात्रंस्यान्न
दुर्गभंगः अथचेत्वप्रमध्यचतुरस्रेसौम्यग्रहाः अंतरादुर्गमध्येबाह्य
तश्चेत्क्रूरास्तद्द्वयोःस्थायिन्यायिसैन्ययोर्भंगरावस्यात् ६१ वप्रेक्रूरा
बाह्यमध्येतुसौम्यास्तुल्ययुद्धंखंडिपातोन्यथंच वप्रेबाह्येतर्यदाक्रूरसौ
म्याघोरेयुद्धंस्यात्तद्द्वयोर्भंगराव ६२ वप्रेक्रूरग्रहाःबाह्यदेशेमध्येचसौ
म्यग्रहाश्चेत्तदातुल्यंसमंयुद्धंद्वयोःसैन्ययोर्भवति अन्यथंप्रतिदिनंचदुर्ग
खंडिःपतेत् अथचेद्वप्रेकोप्रोरे बाह्यबहिर्देशेअंतःदुर्गमध्येचयदिक्रू
रसौम्यामिश्रिताग्रहाःस्युःतदाघोरेरौद्रेयुद्धेद्वयोरपिसैन्ययोर्भंगः एवंप्र
कारेणस्यात् ६२ तुल्याबाह्येतश्चेत्क्रूरसौम्याःसंधिर्वाज्ञायायिदु
र्गभियोस्तु नोरोधेभक्षेप्रवेशोपिवाचेद्वप्रेजीवत्यागःस्यात्प्रवेशो ६३
तुल्याःसमाःक्रूराःसौम्यग्रहाःचेद्बाह्यदेशेमध्यदेशेचस्युःतदातुयायिनोदुर्गभि

स्यचसिंधिः प्रीतिर्वाच्यः वक्तव्यः अथास्यदारु सोबुधः आरोभौमः एतौचे
स्तंभनक्षत्रेगतौस्तःप्रवेशोकोणभेसुमध्येकस्मिंश्चिस्यातां चेऽस्मरात्रुकाळा
नजचक्रेयानिजीवपक्षनक्षोत्रागतेषांमध्येकस्मिंश्चित्प्रवेशोकोणनक्षत्रे
वास्यात्तदादुर्गंरिंध्यादितिअग्तिमेणसंबंधः ६३ रंध्रादुर्गंचाक्रुलौघेय
युद्धेव्यत्यासेनांतस्थेसंविद्ध्यात् दिक्चीज्यारोकाव्यचक्रस्थसोम्याद्
र्गभंगंनिर्दिशेतिक्रमेण ६४ यायीस्वसैन्येनारिदुर्गंरिंध्यात्वेष्टयेत् अ
क्रुलौघेचयुद्धेदुर्गंरंध्रादिसंबधः अक्रुलौघश्चभरागीरोहिणीपुन०अ
श्ले० पूर्वाफ० हस्तस्वातीअनु०उत्तराषाठा धनिष्टा उत्तराभाद्रपदरेव
तीसंज्ञानिभानिप्रतिपत्तृतीयापंचमीसप्तमीनवम्येकादशीत्रयोदशीप
चदशपोअष्टतिथियः रविसोमगुरुज्ञानिवाराः इतिअस्मिंअक्रुलौघविद्ध
मानेअरिदुर्गंरंध्रान्तदातुंगः अथव्यत्यासेनेति अंतस्थस्यस्थायिनः।
सैन्येयायिनासहयुद्धेविद्ध्यात् व्यत्यासश्चैवं बुधभौमौस्तंभनक्षेत्रेनस्यातां

नचप्रवेशकेकिंतुनिर्गमर्क्षेचंद्रोपिमतपक्षगः नजीवत्यक्षगःनचप्रवेशौ
र्क्षेकिंतुनिर्गमर्क्षेकुलगलेचतदास्थीयीयुध्येत रिक्षुप्राकारिपुदुर्ग
स्पइज्योगुरुः आरोभौमःकाव्यःशुक्रःवक्रस्थसोम्यःबुधे वक्रीबुधः
एतेचक्रमेणास्युस्तदातस्मिन्दुर्गभंगंनिर्दिशंति ६४ यत्रक्रूरस्तनयु
क्तःशशीवारखंडिस्तत्रेतत्पथेचप्रवेशः क्रूरास्तंभर्क्षेयदांतस्तदानी
दुर्गमुत्क्रायातिदुर्गाधिनाथः ६५ यत्रप्राकारिदुर्गस्थरेवास्यते
क्रूरयुक्तेनक्रूरेणयुक्तः शशीचंद्रोवातत्रदुर्गेखंडिः पतेत् एतत्क्रू
रयुक्तस्यमार्गेबाधसैन्यप्रवेशोदुर्गस्यात् यदाक्रूरयुक्तस्तंभनक्षत्रेअंतर्म
ध्यनक्षत्रेस्युस्तदानीदुर्गाधिनाथोग्रहबलात्तदुर्गमुत्क्रायातितदःपरा
यतइत्यर्थः ६५ निर्गत्यक्षेबाधगेवक्रितश्चेत्क्रूरःखंडिनिश्चितंतत्र
कुर्यात् वप्रस्थोंतर्हितिगमध्येप्रवेशःस्ववक्रीचेद्रंतिबाधस्यसैन्यं
दृष्टानिर्गच्छतिनक्षत्रालिरिक्षुस्थितानितेषुमध्येबाधयद्रंतस्मिन्च

कितः क्रूरयरुश्चेत्स्यात्तदानिश्चितंतत्रतस्यादिशिरवंडिंक्रयात् वप्रस्थश्चे
त्क्रूरोवक्रीतदादुर्गमध्येरुंतिमध्येदुर्गमध्येवप्रवेशेसेचित्वक्रीक्रूरोवा
ह्यस्यसैन्यंरुंति ६६ दुर्गतदीशभजयोरितिकोरयोस्तूभंगंविचार्यदिशि
तत्रलगंतुबाह्याः आभ्यंतराबजपभोक्षितचक्रदोषंसेनान्यमदिशपरिशा
प्यवंतु ६७ दुर्गस्यतदीशास्यदुर्गाधीशास्ययेभेतयोरेशान्यादिलेख नइ
त्यनेनप्रकारेणउत्पन्नेयेकोरचक्रेतयोरितिप्रागुक्तप्रकारेणभंगंविचा
र्ययस्मिन्दिशिभंगसंभावनातस्यांदिशिबाह्याःयायिनोदुर्गेजगंतुतत्रज
ग्नाश्चेदुर्गंरिरक्षंतु आभ्यंतरादुर्गाधिपास्तबलपोषयःसेनाधिपस्तस्यय
ऊंतत्रउत्थितोयःकोरचक्रदोषः तस्मिन्नज्ञातेअन्येसेनान्यः अपदिशपानी
यअपूर्वंकृत्वादिशोपिदुर्गपाअवंतु एतदुक्तंभवति एतदुक्तप्रकारे
णयायिस्थायिनावुभावपिजयतः ६७ इतिसमरसारटीकायांको
टचक्रं अथसर्वतोभद्रचक्रमाह पूर्वादीचीशिरवालीर्नय ९०नय ९०

गणिनाःकंद ८१कोष्ठेष्वेषेशाकेर्गस्तोय ९६ स्वरान्वमरुतश्रुदिगाली
षुभान्यंतरातुःनारी२० वर्णान्पुरोक्तानवकरुडमुखानंतरास्माद्बहिर्दीन्
खेराचंसंबंधिवारेःमहलिखवतिथीमध्यतोनंदीकारीः ६८ पूर्वप्रा
ग्भुखीःदुदीचीउदग्भुखीःआलीःलेख्यानयगणिनाःदशसंख्याकाः
लिखेतिसंबंधः अथएवंप्रागुदीचनांदशलेखानांलेखनादुत्पन्नकं
दकोष्ठकेषुऐशात्ईशानकोणादारभ्यकर्तेःतोयस्वरान्षोडशस्वरान्
अकारादिकान्लिखेतिसंबंधः वह्निरुतःकृत्तिकानक्षत्रादारभ्यभा
निनक्षत्रालिश्रुचक्रेदक्षिणोर्ध्वपंक्तिषुकोणकोष्ठवर्जेलि
खअंतरातुप्रागादिदिगुपांतरालीषैचक्रेनारीविंशतिवर्णान्पूर्वोक्तान्
अवकडादीन्गणसदृशेत्संज्ञानलिख अस्मात्प्रागुक्तादक्षीचतुष्टया
दंतरामध्येप्रागादिदिगाग्नीचतुष्कावंकोणकोष्ठवर्जेदशकोष्ठेषुव
र्णादीन्प्रादक्षिण्येनलिख ततःखेराग्रहालेषांयेअकारायाःपंचौस्तस्मं च

बंधिनोयेवाराःरविभौमौ चंद्रबुधौ गुरुःशुक्रःशनिःएतेःसहनंष्टिकाद्दीः पंचती
थीर्मध्यतोऽवशिष्टप्रागादिदिक्षुमध्यकोष्टेचलिख एवमेकाशीत्यपिकोष्टे
कोष्टकानिवर्णपूर्णानिस्युः तत्रनक्षत्रगतान्यृक्षान्लिखेत्वेधस्थानार्थं
६८ अथचक्रेवेधमाह रोऽग्न्यादिमध्यभचतुष्कवेधमादिशेत्क्रम शाद्यऊ
ष्मांषणढांधठफांथझजामितिसर्वतोभद्रे ६९ रोऽग्नीतष्टादीनिया
निमध्यमानिआर्द्रेऽन्तपूर्वाषाढोत्तराभाऽपहारख्यानिएतेषांचतुर्थेतस्य
वेधत्तः क्रमशः क्रमेणशऊ ष्मांत्रयाणांवर्णानांतथाषणढांधफढांथझजां
ह्दशवर्णानांवेदआदिशेत्कथयेत् स्वरणास्त्रितयतद्वर्णवेधेएतद्दा
दिनाभाक्षरवेधःस्यात् अमुना प्रकारेणसर्वतोभद्रचक्रंज्ञेयं ६९ प्रथ
माग्यभस्थरवेरोविध्येत्कोणस्थितानचश्चतुरः तिथिमपिपूर्णांनिशुभः
क्रूरजवेधःशुभःशुभजः ७० प्रथमेऽश्विनीतस्याऽग्नभंभरणीतत
स्मिन्भस्थितोयःरवेरोयऋभरणीचतुर्थचतुर्थचरणस्थइतिग्रेथातरं सः

अ	ऋ	रो	मृ	घ्ङ्ष आ	पु	पु	अ	अ
भ	उ	अ	व	क	ए	ऊ	ऊं	भ
अ	ल	ल्ट	२	३	ए	ल्ट	म	पू
रे	च	९	ओ	रमं ११५।११	ओ	५	ट	उ
ऊथ उ॰भ॰		१२	शु४ २।१४	श५ ९।११।१	ऊ ३।७।१४	७	प	घ्ण ढ
पू	म	११	ओ	शु ३।८।७	अ	७	र	चि
श	ग	तं	ए०	२	ए	ए	त	स्वा
ध	ऋ	ख	ज	भ	य	न	ऋ	वि
ई	अ	अ	उ	ध्फ ढ	ए	ज्ये	अ	ई

कोणास्थितानऋआइईतिचतुरस्वरान्वि
धेत्पूर्णतिथिंमध्यलिखितांसएवविधेत्सवेधः क्रूरजःक्रूरयुक्तोनशु
भःशुभकारीनस्यात्किंतुअनिष्टःशुभयुक्तवेधस्तूशुभदः क्रूरयुक्तस्तूर
विक्षीणचंद्रभौमक्रूरयुतबुधस्तानिरी
क्षकेतवःतदाअन्योसौम्योशुभो ७०
अथार्थेनचक्रशीघ्रयुक्तवेधमाह वक्री
दृश्यंकर्णेसाथवामंशीघ्रोविध्येद्दीप्त
तेसमस्तं नित्यंवक्रीशीघ्रकेतूडुनि
स्तंशीघ्रोदृग्वधोतुल्यरूपो ७१ वक्री
वक्रगतिश्चंचसूर्यसूर्यस्वस्थनांचंचमेषष्टस्थानेवास्थितेस्यात् सशुभोवाकर्ण

गम्याकोणरीत्याहसंस्वपश्चाद्भागंविधेत् अथशीघ्रः शीघ्रगतिग्रहःवामंस्वाग्नि
मभागंकोणरीत्यैवविधेत शीघ्रगतिस्वंचार्कंद्वितीयस्थानगेसमागस्तुग्रहः अ
येसन्मुखेनईक्षते अतःसन्मुखावतद्वेधःरवीदूतुनित्यंशीघ्रोशीघ्रगतीत्र।
तोनयोर्वामरणंवेधः दृग्वेधोदृष्टिः वेधश्चतुल्यरूपोसर्वकालेसमानफ
लावेवनान्यथाभवतः ७१ उद्वेगार्थीविनाशोरोगमृतिरविध्यंतरगाकृत्यो
वर्गेहानिरुशेभ्रमोचितिरुन्नोविद्वेतिथोभीरपिशाचोविघ्नततिश्चपंचसु
मृतिर्विध्यन्नक्षईज्यःसितःप्रश्नोसर्वसुखंरतिर्विद्धतेवक्रीअंतीष्टाश्मे ७२
उद्वेगश्चित्तवैराग्यंअर्थविनाशोऽमविगमः रोगोज्वरादिःमृतिर्मरणं त
कृत्योग्रहाविध्यंतोदृष्टंति तत्रैवंसंबंधः एकोग्रहोविध्यन्उद्वेगंद
दाति द्वौतुविध्यंतोअर्थविनाशंदृष्टतः त्रयोग्रहाविध्यंतोरोगंदृष्टंतिचत्वा
रस्तुविध्यंतोमरणंदृष्टंतिप्रयछंति विशेषमाह वर्गेशनिवर्गेनाग्रहस्त
रेग्रहेणविद्धेहानिर्ऋणनाशःस्यात् उडोजन्मर्क्षेविद्धेतुभ्रमः चित्तविप्ल

वः स्यात् अश्विवर्णेस्वरेविद्धेरुजोगाभवंति तिथ्योजन्मसंबंधिनिविद्धे
भीतिर्भयंभवतिराशोजन्मराशौविपत्ततिर्विघ्नपरंपराभवेत् पंचसुवर्ण
नक्षत्रस्वरतिथिराशिषुविद्धेषुमृतिर्मरणंभवेत् विध्यन्वेधंकुर्वाणः
सोबुधः ईज्योगुरुःसितःशुक्रःएतेविध्यंतः क्रमेणप्रज्ञांबुधिंसर्वसुखं
सार्वविषयिकंसुखंरतिंचबुधाद्याविदधतेऊर्वंति इमेबुधगुरुशुक्राः
वक्राःसंतिः अत्यंतमिष्टाःसौम्यत्वात् ७२ क्रूरवक्रेतीवदुष्टारविःस्याद्यु
द्धोमादिकुसरिस्यास्तमेति प्राच्याईशान्यास्थितोचःक्रमोयंसर्वत्रासुता
यतांबुद्धिमद्भिः ७३ क्रूरःक्षीणचंद्रार्कशनिभौमराहुकेतवः एतेवक्रेवक्र
गतौसत्यांअतीवदुष्टाः अत्यंतमनिष्टफलदाइत्यर्थः रविर्यस्मिन्नराशौस्या
त्तस्यद्वितीयतृतीयेषुराशिषुस्यात् यथाप्राच्यांवृषमिथुनकर्कराशिरविनास्ति
षांमध्येचेदेकस्मिन्नराशौनिष्टंतदासाप्राच्यादिदिक्कसंज्ञंपारिभवंदि
शंनक्षत्रस्वरवर्णराशितिथिद्वारादितेनसहवर्त्तते सादिशंयासास्तमेति

नक्षत्राद्येयुक्तात्यादिकअस्तंगतास्यादित्यर्थः विदिक्षुयेश्वराद्यास्तेकथंअस्त
वंतोज्ञेयाइत्यपेक्षायांविदिशांदिक्ष्वेवांतर्भावमारुप्राच्याइत्यादि प्राच्याःप्रा
चीदिक्स्थिताअचः ईशास्थिताः ईशानीस्थिता पत्रेयाः उत्तमाशा
स्याज्जाद्येः क्रूरवधवत्फलंवाच्यं प्रतीचीगताःनैर्ऋतीगताज्ञेयाःउदीची
गताःवायव्यस्थाज्ञेयाः॥ अस्माशास्याज्जाद्येः क्रूरवधवत्फलंवाच्यं उदिता
शास्येःसौम्यअधश्वफलमादिशेत्तश्रेष्ठं १४ अस्माद्यासूर्याक्रांतादिकृत।
स्यांस्थितैः अचूआद्येःस्वरवर्गर्क्षतिथिवारप्रभृतिभिः क्रूरवाअधवत्दुष्ट
फलंवाच्यं उदितादासूर्याक्रांतादिव्यतिरिक्तास्यांस्थितैरजाद्येःसौम्यशु
द्धेयथासमीचीनंफलंतथातत्फलंवाच्यं अस्माशास्याः सत्फलाअप्य
सत्फलाः उदितादास्यास्त्रअसत्फलाअपिसत्फलाज्ञेयाइत्यर्थः १४ का
नीरुककलहोपिपीडितेरुस्याज्जन्मभेस्यान्नये १० कर्मासिद्धिरयोमिट्टाच
य १६ मितेरुअक्षयःस्याज्जपे १८ गौरे २३ देहरुजःशूरे २५ मुखरुतीरा

त्रोथरेशोडुनिक्षुत्रोजात्यभिषेकयोरपिभयोस्तन्नक्षत्रंनिर्दिशेत् १५ इहसर्व
तोभद्रचक्रेजन्मभेजन्मनक्षत्रेषीडितेक्रूरविद्धइत्यर्थः हानिर्व्याधिनाशःरु
क्रोगःकलहः स्वामिमित्राद्यैःएतानिफलानिभवंति अस्माज्जन्मनक्षत्रा
त्स्वरक्षामर्क्षपीडितेकर्मासिद्धिः कर्मयत्कर्तुमिष्टंतस्यनाशः चयमिते
जन्मभात्षोडशसंख्याकेभेविद्धभिन्नाष्टवर्गीयसकलभेदः परस्परमवि
श्वासताभवेत् जपेअष्टादशसंख्येविद्धेक्षयः गौरेत्रयोविंशतितमे
भेविद्धेदेहशरीररोगाद्भवः शूरेपंचविंशतितमेविद्धेसुखरुतिःसुखनाशः
अथराशेरेशोडुनिअवकहडचक्रेयदृक्षंनक्षत्रंतस्मिन्स्थुलपीडितेजात्य
भिषेकयोः जातिः क्षत्रियब्राह्मादिः तत्रवेअवकहडचक्रंजेअवकहडचक्र
जमेवयंराजाभिषेककालीनंभरतेषुविद्धेषुतन्नक्षंबंधिनांदेशजातिराजा
नांभवंनिर्दिशेत् १५ इतिश्रीभरतसमरसारटीकायांसर्वतोभद्रचक्रं अ
थरुणधनशोधनमाह साध्यांकाश्रकठवारयस्तत्तुनगभूभानुनिनगा

दासाः रुरुमननरयनभवगाः साधकऋणमधिकशेषनोदासाः ७६
साध्यस्यसंख्याह्यद्यस्यदासदासीत्रिष्यादिर्नामवर्णसंबंधिनोंकाः साध्यं
ते तेचैवंअकठवाः एतेचत्वारोवर्गाः एकारशास्त्ररान्तसंबंधिनो
वर्णाः तेअकठवाश्चयः तत्संबंधिनश्चोंकाः त६न६तु६न०ग३भू४भा४
नु०नि०न०गा३एतेएकादशसाध्यांकाः साध्यनामाक्षरसंबंधिनः एकीकृ
ताः दासाः अष्टभक्ताः संतोयदितच्छेषांकः सधकनामाक्षरांकसंख्यष्टभा
गावशिष्टांकादूनस्तदासाध्यस्यसाधकोऋणग्रहः अधिकेतुगृह्णातिसा
ध्यात्वसाधकस्यऋणमितिभावः साधकांस्तुतत्र वर्गास्तेरवरुद्रांकास्तु
रु२रु२म५न०र२य९न०भ४व४गा३एतेएकादशात्रापिसाधकांना
माक्षरसंबंध्यंकाएकीकृताअष्टभक्ताःसाध्योक्तशेषादूनशेषसाधऋणा
ग्रहः अधिकेतुगृह्णाति उदाहरणंयथारामस्यसीतायाश्चधनर्णशो
धनं यथारामःसाधकः तन्नामाक्षरांकाः र०आ२म५अ२एकं९ सीता

३२

साध्यातन्नामांकाः स०ई०त३ आ६तदेकं१उभयोरष्टभागेशेषो१।९ अत्रसी
ताराम चंऽस्यऋणग्रहा एवमन्यत्राप्यूह्यं ७६ इतिऋण धनविचारः अथा
तुसाध्यारिप्रश्नेचिंतनमाह।। काद्याश्चतोक्षुचविसर्गनपुंसकोनेघंकाश्लि६
ल्ला३रि२भ४सि७ती६भ४गु३का१
न०का०१सुःदूतानुराहुमतदेकादश
भक्तशेषजीवेऽरिदीसमधिकेम्रियते
समाने७७ काक्कारात्एवंत्रयो
वर्गाः एकादशास्वरास्तेषुअक्षु
मातृकासंनिविष्टस्वरेषुचविसर्गः

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ए	ऐ	ओ	औ	अं
क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट
ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न	प	फ
ब	भ	म	य	र	ल	व	श	ष	स	ह
त६	त६	तु६	न०	ग३	भू४	भा४	नु०	नि०	न०	गा३	साध्यांकाः
रु२	रु२	म५	न०	न०	र२	य१	न०	भ४	व४	गा३	साधकांकाः

अःइतिनपुंसकोमेलापेचऋऋ ऌऌ इतिएतत्प्रतिरिक्तेषेकादशास्वरेषुचो
काभवंतिस्वरास्तत्संबंधिनः यथातु६ल्ला३रि२भ४सि७ती६भ४गु३का१
न०का०१इतिस्युर्भवंति अथशुभनष्टानमाहदूतेतिदूतः प्रष्टाआतुरोरुग्गः

एतयोरङ्कमस्तन्नामनीतयोवर्णस्तत्संबंधिन्योयाः संख्यास्तितारिभासि
तीत्याङ्कक्काः प्रत्येकंनासामेकंपथक्पृथक्दैः अष्टभिर्भक्तेयोशेषोतयोर्म
ध्येआतुरशेषः चेदूतशेषाद्धिकः तदागदीरोगीजीवेत् दूतशेषसाम्येएतां
द्धाधिकेचारोगीम्रीयते उदाहृतिस्तूअत्रदेवदत्तोरोगीयक्षदत्तः तज्रोगा
मवार्त्तंप्रिष्टदूतः तत्रेतिविचारः अत्रदेवदत्तस्यरुग्णस्यनामाक्षरांकाअ
ष्टभागशेषः शून्यं यस्तदत्तदूतनामाक्षरांकाष्टशेषः ३ त्रयंएवमत्रदेवस्यम दत्त
रणंनिर्दिशेत् ७७ अथरुग्णंप्रश्न

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ए	ऐ	ओ	औ	अं
क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट
ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न	प	फ
ब	भ	म	य	र	ल	व	श	ष	स	ह
नि६	ला३	ए२	भ४	सि७	त६	म४	यु३	का१	नः	का

वविशेषमाह प्रश्नाक्षरांचप्रमितिः कयुक्तामूयोनरनिघ्नाद्३रुताथ
शेषे के२जीवितंखे२तिरुजोमृतिर्नि०
भवेच्चतिथ्यांमरणमिधायां ३८ प्रश्नस्यप्रश्नवाक्यस्यदूतोक्तस्यचेत्रचो
रलक्षत्वतेषांप्रमितिः प्रमाणंकेन१एकेनयुतं भूयःपुनःरेण२ द्वाभ्यांगुणि

तंलेन३ त्रिभिर्भक्तंनशेषंचेद्रुकंतदारुग्णस्यजीवितंनिर्दिशेत् द्वयोस्तुशि
ष्टयोःरोगंनिर्दिशेत् नैश्यन्येतुशेषेतन्मरणंवदेत् तदपिवर्णस्वरवशाद्वा
मृतितिथिस्तस्यामेववदेत् ७८ अथभविष्यदर्थसूचकंछायापुरुषद
र्शनप्रकारमाह प्रातःपृष्ठगतेरवावनिमिषंछायांगलेस्वांचिरंदृष्ट्वोर्ध्वं
नयनेनयन्तितरंछायानरंपश्यति तत्कर्णांसकारास्यपार्श्वहृदयाभावि
सलेकाक्ष२स्व३रिक्ष१०भू१रामा३क्षि२समाः शिरोविगमनेमासांस्तूष्ट्
जीवति ७९ प्रातःकालेमेघाघनाछादितेरवौपृष्ठगते अनावृत्तेस्थलेस्थि
त्वाप्रत्यङ्मुखंस्थित्वा अनिमिषंनिषशून्येचसुधीरूर्वन्स्वांस्वकीयांछायांचि
रंचिरकालंस्थूलंयावद्भूस्थलेदृष्ट्वेतादृशांअनिमिषेणवनेत्रेऊर्ध्वप्रदेशं
नयनसितंतरंअतिशीघ्रंयेनश्वेतंछायानरंछायापुरुषंपश्यति एवंप्रका
रेणास्तादिसितविमलरात्रिषुछायापुरुषोदृश्यते एवंदृष्टेपुर्षाल्लिजीव
ति दृष्टा अंसाभ्यांकराभ्यांआस्येनमुखेनपार्श्वाभ्यांहृदयेनचविनाछाया

पुरुषोदृश्यते तत्रेदृष्टेषुर्षाणिजीवति दृष्टा पुरुषदर्शनेक्रमादायुर्वर्षाणिस
प्त ७ दश १० एक १ द्वौ २ त्रि ३ संख्यानिजीवतीतिसंबंधः शिरोविगमनेअ
सिरस्कछायापुरुषदर्शनेषण्मासान्जीवतीतिश्लोकार्थः अत्रस्वरसंके
तितवर्णसंख्यांपरित्यज्यअर्कादिसंख्यायकोश्लोकप्रसिद्धिमाश्रित्य ७९
अत्रैवविशेषमाह कुड्यंप्रदृष्टामुनिसंख्यमासान्द्विदेहदृष्टौतुमृतिस्तदै
व संपूर्णदृष्टेतुनवर्षमध्येरोगोमृतिर्वैतिवदंतिसत्यं ८० छायापुरुषस्य
कृत्येचेंऽध्रंहस्यतेतदासप्तमासान्जीवति शरीरछायंचेछायापुंसःत
दातदानीमेवमरणंजानीयात् संपूर्णेतुछायापुरुषेदृष्टेवर्षमध्येरोग
मरणंचनभवेदितिसत्यंज्ञेयं ८० सर्वांगस्यकृच्छोषेषण्मासाभ्यंतरेमृतिः
८१ स्नातस्यकृतस्नानमात्रस्यपुंसः कर्णादिः कर्णसिरस्तमुखपार्श्वकृत्या
दीनांप्रथमतः इतरांगेभ्यःपूर्वंशोषेपूर्वश्लोकोक्तंफलंयोज्यं यथाकृत्ना
सप्तदशाष्टकद्वित्रिवर्षाणिजीवेति सर्वांगस्यकृच्छोषेहृदयस्यैप्रथमतः

शोषशोषण्मासमध्येनस्यमरणंविनिर्दिशेत् ८१ अथान्यदाह कृत्स्नेस्नस्ते
शिरसियदिनछिन्नदंडोस्यदृष्टंःषण्मासांतर्नमरणभयंसंपुरुहस्तयो।
स्तु न्यस्तेशीर्षेयदिचकदलीकोरकाभंतदंतर्दृष्टंनोभीस्तरतिसलिलेचे
त्स्वशोफोनमृत्युः ८२ शिरसिस्वकीयेहस्तेयदिछिन्नदंडोनदृश्यते
तदामरणभयंनभवेदितिज्ञेयं अत्रैवंप्रकारांतरमाह संपुरुहस्तिसंपु
टेहस्तपोस्तशीर्षेमूर्धन्यस्तेधतेसतितदंतः तयोर्हस्योः प्रकोष्ठयोरंत
राजंयदिकदलीकोरकाभंकलिकातुल्यंचेत्दृष्टंतदानोभीःमरणादेरि
तिशेषः अन्यच्चाह मलिलेचेत्स्वशोफः प्रजननंस्वकीयंतरेन्नदामृ
त्युनस्यादितिज्ञेयं ८२ अथोक्तशाकुनानामुपयोगंस्तुतिंचाह इमानि
चिह्नानिविचार्ययोऽङ्गुविनिश्चयेत्स्वायुषरावयायात् आकुर्हिमुख्यं
शाकुंनंस्वदेहचिह्नानिवाद्यैःशाकुनैःकिमन्यैः ८३ इमानिप्रागुक्तानि
चिह्नानिशरीरभवानिविचार्यस्वायुषः सत्तायाविनिश्चयेरावयोङ्गु

ग्रावुंनिर्गिछेत् नात्यायुषज्ञाने कथमेभिःग्राकुनमात्रैः स्वायुर्निश्चयः
स्याद् ग्राकुतिरिति हियतः कारणात्स्वदेहचिह्नानिमुख्यंशकुनंग्राहुः
गर्गादिमुनयः ग्रतएभिरायुर्निश्चयइत्यर्थः ग्रन्यैः बाह्यैः काकशिवा
हिवासितरूपैःग्राकुनैः किंचिद्दिसंवादिद्वाकिंप्रयोजनमित्यर्थः ८३
ग्रथयंथसमाप्तौप्रचयगसनाथमंगलंप्रयुयुक्षुःप्रशंसापूर्वकंग्रा
शिषंप्रयुंक्ते सकलस्वरशास्त्रसारमेतत्परिसंख्यिप्रमाण्यगादिस
र्वं गुरुभक्तिजुषोपधर्मवृत्तेःस्फुरतार्थधर्मसिध्ये ८४ सकलसम
स्तेयस्वरशास्त्रईशादिप्रणीतंतस्यसारंग्रभिचारादभ्युपयोगा
च्चगुरुद्वासारंसंक्षिप्यसर्वमयाग्रागादिउक्तं एतद्गुरुभक्तिजुषःगु
रुभक्तस्य ग्रथचधर्मवृत्तेः धर्मेवर्त्तनंयस्याभीप्सितार्थसिध्येस्फु
रतात्चमत्कुर्यादित्यर्थः ८४ ग्रथग्रंथेथकस्वगोत्रोकीर्त्तनं
पूर्वकंस्वपूर्वजनामकथनपूर्वकंसंबंधमाह वंशेवत्समुनीश्वरस्य

श्रीवद्दासाख्यादुरख्यातिनः संग्राऽग्निचिद्दायस्यजनकः श्रीसूर्यद्
दासोजनि यन्मातुर्यन्नामादित्रोद्दाविशालाख्यावत्सशाखधाम्नप्रा
प्यस्वरशास्त्रसारविचितिंरामोवसन्नेमिषे ८५ वत्समुनीश्वरस्यवंशे
उत्तरप्रसिद्धैःश्रीवद्दासाख्यात्यस्यजनकः श्रीसूर्य सेग्राऽग्निहोत्रस्यति
सर्वगर्भवाजपेयियाजिद्वात्ऽग्निचित्सुपर्णचितिकारिद्वात्श्री
सूर्यदासनामाजनिजन्मप्रापेतिसंबंधः यन्मातुर्विशालाख्यायत्रा
सादत्रादित्राः वत्सलाः धवलिताः सरामचंद्रनामासोमयाजीकविःने
मिषेऽरण्येवसन्प्राज्यंयत्स्वरशास्त्रंतस्यसारोऽनुपयुक्तोंशस्तस्य
विचितिंसंक्षेपंव्यकरोत्स्वन्वयः ८५ इतिश्रीरामचंद्रसोमयाजिविर
चितसमरसारटीकाभरतखंडसमाप्ता

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017